

KOVRIG BÉLA

**AZ
ANTISZOCIÁLIS ÁRADATTAL
SZEMBEN**

*KÜLÖN LENYOMAT
A TÁRSADALOMPOLITIKA II. KÖTET 3. SZÁMÁNAK
ESZMÉK ÉS JELENSÉGEK ROVATÁBÓL*

BUDAPEST, 1930
AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. NYOMÁSA

A társadalom és annak biztosítója

«A küzdelemben minden átalakul, legyen bármi is annak lényege; mi maradna más a győzelem után — a név és az elsikkadt gondolat jelképe», talán Anatol France-nak minden morbiditása ellenére ez az örökszép és az igazság magvától terhes gondolata hangzanék el a társadalombiztosítási eszme és rendszer közületi bírálójának ajkairól, aki a jelen békaegérharcán felül-emelkedve, az eszmék fejlődésvonalának tengelyében keresné a kibontakozás útjait. Valóban a társadalombiztosítással kapcsolatban eltűnődhetünk az eszmék pályafutása és sorsuknak beteljesedése, megvalósulásuknak szürkésege felett. Grau ist jede Theorie szoktuk hajtogatni egy nagy elme pillanatnyi megnyilatkozása után, pedig nem az elmélet, nem a gondolat, nem az eszme a szürke, hanem annak megvalósulása itt e földtekén. Világító eszmék és szürke valóságok, a fény és az árny kontraszthatásainak szüntelen befolyása alakítja át lelkünket; a fény realizálása, a gondolatok világosságának intézményekbe formálása örök problémánk és az embernek nap-nap után ismétlődő tragédiája, hogy szürkeség és nem fény árad a gondolatok világosságától megihletett lelkeknek alkotásaiból. Gyakran már-már kétségbe esünk, mert nem áramlik világosság onnan, ahonnan fényt várunk, szomjazunk és a világító zuhatag helyett a szürkeség karakter-nélkülisége övez bennünket. Milyen kevesen tudják, hogy a nagy szürkeség még távolról sem jelenti az alapgondolat kisugárzásának megszűnését, hanem annak hatékony, gyógyítóerejű átalakulását csupán. A magasan ívelő eszmények intézményekbe börtönözve funkcionálnak akkor is, ha nem világítanak. Az eszméknek is vannak még az ultraviolet sugaraikon túlmenő, életjavító, kórpusztító fénykévéi, melyeket nem látunk, csak közvetett hatásaiban tapasztalhatunk. Így vagyunk a társadalombiztosítással is. A szociális intézményeknek betonfalai

között a magyar bajosok százezrei nem hallják szüntelenül a szolidarizmus gondolatvilágának szférikus zenéjét, a táppénzért folyamodók ácsorgó óráikban nem tűnődnek el, milyen társadalomformáló gondolat érvényesülését jelenti az, hogy otthonukba visszatérve a munkátlan, keresetképtelen beteg számára életerőt adó táplálékot és gyógyszert tudnak adni. Nem. Társadalmat és érdekeltet egyaránt arányok szédítenek el, viszonyszámok a szociális intézmények anyagi jelentősége és a magyar gazdasági élet teherbíróképessége között. Különösen hangzó beszéd és egyáltalán nem vall evangéliumi gondolattal pallérozott lelkiültre, mely a magyar közgazdaság érdekében lefaragni kívánja a nehezen kialakuló szociális intézményeket. Nagyon vigyázzunk, hogy a társadalom életének tömegjelenségeinél melyek azok a mozzanatok, melyeknek arányából kikövetkeztethetjük a magyar nemzetélet nehézségeit megoldó képleteket. Amíg a gazdasági intézményeket a gazdasági szükségletekhez arányítjuk, a közületek szociális intézményeit és szociális juttatásait a közületi védelemre szoruló és éppen a gazdasági válság időszakában elhatalmasodó néptömegek szociális életszükségleteihez kell viszonyítanunk. Minden gazdasági válság, ha tartóssá válik, a társadalom szétesését, dekompozícióját, a nemzet életerejének leromlását, a népi erők kisebb-nagyobb hányadának megsemmisülését, a nemzeti energiák alkotó feszültségének elernyedését idézi elő. A nemzet történelmi életében mind e jelenségek sorsdöntő hatással érvényesülhetnek. A társadalompolitika feladata a gazdasági válságok idején megszázoszorozódik, reája hárul a magyar életerő elkorcsosodásának megelőzése, a magyar népierő hanyatlásának meggátlása, a társadalmi szétesés borzalmas folyamatának meggátlása, az élet akarása, az élet megvédése, küzdelem, kétségbeejtő erőmegfeszítés a magyar életért, a nemzeti energiánk birtokállományának megőrzésére a jövőért. Mert vannak a magyar közgazdaság életét terhelő közületi kiadások, melyeknél problematikus lehet, hogy vajjon aktuálisak-e a szomorú jelenben, de annyi tény, hogy ha egy nép akár csak egy évtizedre is elhanyagolja nemzete egészségének védelmét, elmulasztja biológiai értékállományának fenntartását, a jelen nemzedék egészségi leromlása, a fizikumában meggyöngített generáció a maga korcs, gyenge fizikai kvalitásait évszázadokra átplántálhatja a következő generációkba. Mert egy társadalom élete nem szűnik meg egy generáció életével, az új nemzedék megszületése nem jelenti majd a «reá következő nemzedék» életét, a társadalom nemcsak térben él együtt, hanem időben is. A jelen generáció egy társadalmat alkot a jövő tizedik generációjával, a mai nemzedék egészségpusztulása megfertőzheti és — ha nincsen társadalompolitika,

nincsen társadalomegészségügy — biztos megfertőzi a jövő magyar évszázadok összes nemzedékeit. Bizonyos életterheket a jelen nemzedék mentesítése érdekében át lehet hárítani a jövő generációira, ezt az eljárást azonban nem alkalmazhatjuk a társadalompolitikával kapcsolatban. Ésszerűen csak arról szólhatunk, hogy a prosperitás idejében, a nemzet szellemi, erkölcsi, anyagi, kibontakozásának évtizedeiben, tartalékoljunk a hét sovány esztendőre, mikor felfokozott szociális költséggel erőben és szervezetben, a szolgáltatások bőségében kiterjesztett szociális intézményekkel kell szembeszállni a magyar nemzet életfaját kikezdő kórokkal és a népmegélhetésének válságával szemben. Ki tartalékolta ugyan a mi generációnk számára? Milyen tartalékokat tudunk ma igénybe venni, hogy szembeszálljunk a néperőt veszélyeztető ártalmakkal? A XIX. század örökségül számunkra csak országbontó nemzetközi helyzetet, csak életigényt, csak posztulátumokat hagyott, mit sem tartalékolta. Kifosztott állapotunkban, legnagyobb nehézségek közepette vált feladatunkká a népierők oltalmazása és fejlesztése legalább is olyan arányban, miként azt Európa keletén élő többi nemzeteknél tapasztaljuk. Azért, mert a magyar bőség idejében az állam és a társadalom nem alakította ki a népierők védelmének intézményeit és a XIX. század ideológiájában felnövekvő nemzedék államszemlélete nem szokott a népvédelmi erődök kontúrjaihoz, még nem kell, hogy megadjuk magunkat, még nem szabad kapitulálnunk, hanem közvéleménnyel, ha lehet, ellene, ha kell, de minden erővel követni kell — mennél hatalmasabb és mennél vésteljesebb a gazdasági válság, annál nagyobb erővel és energiával — azt a szociálpolitikát, mely nélkül szétesik erkölcsiekben és fizikailag a magyar társadalom és a megélhetés válságának hullámverése elsodorja alólunk a talajt, a magyar jövő fundamentumát. Jaj annak a társadalomnak, mely társadalomellenes politikát és nem társadalmi politikát követel. *Ami nem társadalmi politika, az társadalomellenes politika, mert a népesség szociális védelmét nélkülöző politika, maga a negatívum, pozitív cselekvést jelent, pozitív magatartásként érvényesül a társadalom ellen.* A magyarság nem tudja elviselni a közületnek összes létező intézményeit, ez való, tehát revideálja azt, ami van, elvet, intézményt, funkciót; ítélje életre azt, mely nélkül nincsen magyar jövő, sorvassza el, mely a nép megélhetéséhez, a társadalmi egyensúly fenntartásához nem nélkülözhetetlen. *A nemzetélet szükségletének szempontjából a magyar nemzet öncélúságnak zsinórmértékével állapíttassék meg a közületi intézmények és funkciók hierarchiája.* Es akkor elválik, hogy vajjon az az intézmény, mely egyetlen esztendőben kereken 240.000 betegesettel kapcsolatban 46 millió pengőt költött el —

az adminisztratív költségeket nem számítva — a keresőképtelen magyar bajosok életbentartására és betegségeiknek gyógyítására, életszükségletet jelent-e a magyar társadalomnak, hogy vajjon vagyunk-e annyira gazdagok és népességben bőveek, hogy közömbös számunkra annak a 240.000 betegesetnek kimenetele, mely a társadalombiztosítás hiányában a magyarok százezreinek végleges megrokkánását, pusztulását és éhenhalását jelentette volna. A Társadalombiztosító Intézet támadói ne csak azt nézzék, hogy mi van, hanem elsősorban azt, hogy mi lenne ennek a szociális intézménynek hiányában.

Eszme és valóság

A szolidarizmus eszméjének jegyében bontakozott ki a mai magyar társadalombiztosítás. Bírálói közül sokan a valóságból az eszmére következtetnek, a tényről az eszmére, a helyzetről a gondolatra. Az eszmék élete, mértéke és jelentősége független emberi megvalósításuknak mikéntjétől. A valóság nem igazolja és nem devalválja az eszmét, inkább a gondolat, az ideál igazolja a valóságot. Lehet-e következtetni a szolidarizmus gondolatának és koncepciójának értékére a magyar társadalombiztosítás jelenlegi helyzetéből? Feltétlenül lehet, sőt kell. Éppen ez a következtetés hangsúlyozza ki a legnagyobb erővel a szolidarizmus gondolatának értékét.

Kiindulásul felállítom a tételt, hogy *a betegségi biztosítás helyzete a háború után az európai kulim államokban attól függ, hogy a biztosításban mennyiben érvényesül a szolidarizmus eszméje.* A külföldi társadalombiztosítások, jelesen a betegségi biztosítási intézmények anyagi helyzete azt igazolja, hogy az egész Európában érvényesülő gazdasági válságon kívül, más alaptényező is közreműködik a válságos biztosítási helyzet kialakításában. Ausztriában 1929. év végén lefolyt költségvetési vitában elhangzott felszólalások szerint a « Betegsegélyző pénztárak nagyon rosszul állnak. A legtöbbje passzív. Amellett szervezetük igen célszerűtlen.» Prodingler szociáldemokrata képviselő megállapítja: «A betegségi biztosítás kedvezőtlen pénzügyi helyzete nem a rossz, tékozló, vagy szakértelmet nélkülöző ügyvitel következménye. Ha a betegsegélyző pénztáraknak 1928. évi kimutatásaiban olvassuk, hogy a pénztárak többségének a szolgáltatásokra fordított kiadásai, az ügyviteli költségek nélkül, meghaladják a bevételt, akkor valóban nem lehet Misswirtschaft-ról beszélni.» Dr. Innitzer szövetségi népjóléti miniszter költségvetési beszédében kijelentette. «1928-ban több betegsegélyző pénztár, közöttük két wieni, deficitel működik», aminek okát a miniszter részben az influenza jár-

ványban jelölt meg, részben az alábbi kitételrel indokolta: »gefährlich werdende aktive und passive Überarztung, sowie die hohen Ansprüche aus der Familienversicherung». Az Oesterreichische Gewerberzeitungban olvastuk Otte professzornak fejtegetéseit, melyek szerint az osztrák betegsegélyző pénztárak adminisztrációs kiadása az összes kiadások 20-70%-ának felel meg. Bármennyire is valószínűtlenül hangzó adat, mégis a szövetségi népjóléti miniszternek költségvetési beszédével és a költségvetési vita folyamán elhangzó felszólamlások tartalmával egybevetve, annak a következtetésnek levonására ad lehetőséget, hogy az osztrák betegsegélyző pénztárak bevételeiknek tekintélyes részét in produktív ügyviteli kiadásokra fordítják.

A német betegségi biztosítás szervezetének tökéletlenségét legerőteljesebben maguk a németek bírálják. Valóban alig mondható ideális állapotnak, hogy a birodalom területén 7500 betegsegélyző pénztár működik, minek következtében 2750 tag esik átlagban egy pénztárra. Ha pedig a kerületi pénztárak számát és tagjaiknak számát állítjuk arányba, megállapíthatjuk, hogy az Ortskrankenkassek átlagos taglétszáma 6600 biztosított. Az ügyvitel ilyen arányú szétforgácsolása mellett természetesen egészséges kockázatmegoszlásról beszélni nem lehet. Csak csodálkozni lehet azon, hogy a különben kitűnő szervezői tulajdonsággal rendelkező németek éppen a társadalombiztosítás szervezésénél árulnak el most már általuk is beismert tökéletlenségeket. A 21 millió biztosítottat számláló német betegségi biztosítás tömege annyira kedvező kockázatmegoszlás, költségkiegyenlítődést tenne lehetővé, hogy teljesen irracionálisnak kell minősítenünk azt, hogy egy kockázatközösség, vagy — közjogi természetű megfontolásoknak hódolva — 15-20 kockázatközösség helyett 7500, külön kockázatközösséget jelentő, autonóm ügyviteli szervet tartanak fenn. Ennek és más tényezőknek eredménye, hogy a német betegségi biztosítás szervei az anyagi csődöt csak azzal tudták elkerülni, hogy az utolsó két esztendő folyamán — a törvényben megadott jogukkal élve — autonóm elhatározással lényegesen emelték a biztosítási járuléktételeket. Sorozatos járulékemelésnek következménye, hogy — a magyar betegségi biztosításnak a beszámítható javadalmazás 5.14%-ával szemben — számos német betegsegélyző pénztárnak ugyancsak a beszámítható javadalmazáshoz arányított járulékarányszáma 7, 7½ és 8%. Ahol alacsonyabb járulékkulcsokat állapítottak meg, ott a Németországban szintén biztosításra kötelezett, kedvezőbb kockázatú mezőgazdasági munkavállalók tették ki a biztosítottak jelentékeny hányadát. A német betegsegélyezés viszonyai, a járulékkulcs emelése ellenére is, a múlt esztendő első három negyedében

olyan kedvezőtlenül alakultak, hogy csupán a járulékokból származó bevételeken felül jelentkező egyéb bevételek tették lehetővé — még a felemelt járulékkulcs mellett is — az egyensúly helyzet fenntartását. 1929 első kilenc hónapjában ugyanis az egy biztosítottra eső járulékjövedelem 77 márka 80 pfennig, egy biztosítottra eső szolgáltatások költsége pedig 78 márka 90 pfennig volt. Helmut Lenmannak a gazdasági válsággal küzdő német betegsegélyező pénztárak helyzetéről a Soziale Praxis-ban megjelent cikkében hazai jelenségekre emlékeztető kitételekkel találkozunk: «Az érdekeltek köreiben, magában a sajtóban is, a jelenlegi gazdasági válságban súlyos viszonyok között működő betegsegélyezési pénztárakkal szemben kevés megértés nyilatkozott meg. A munkaadók fel vannak háborodva a magas járuléktétel miatt és azt állítják, hogy ezt a járuléktétel nem tudják elviselni. A biztosítottak leverték, mert a betegsegélyező pénztárak képtelenek a velük szemben támasztott összes igényeknek eleget tenni. Képtelenek a megállapított költségvetési hitelkereteiknek betartása céljából szolgáltatásaikat a legszükségesebbre korlátozni.» E rövid közleményből is kitűnik, hogy a sokak által ideálisnak tartott német betegsegélyezés rendszerében igen súlyos zavarok jelentkeztek.

Lengyelországban 1928-ban a betegsegélyező pénztárak ügyviteli válsága miatt a kormány valamennyi pénztár élére kormánybiztost állított. Norvégiában a betegsegélyezés krónikus deficitje 1928-ban nagyarányú szanálási műveletre készítette a kormányt, mely a napibérosztályok rendszerének módosításával és a fogápolásnak, mint szolgáltatásnak törlésével törekedett megszüntetni az egyre növekvő költségvetési hiányt. Csehszlovákiában, az új betegségi biztosítási novellában kapott felhatalmazással élve, a Központi Társadalombiztosító Intézet — nagyobb arányú emelésnél a népjóléti miniszter — engedélyével, az összes betegsegélyező pénztárak felemelték járuléktételeiket. Minthogy a járulékelemelés üteme fél éven keresztül nem érte el a költségek emelkedésének tempóját, a betegsegélyező pénztárak többsége az öregségi és rokkantsági biztosítást megillető járulékjövedelemből fedezte a felmerülő hiányt. Jugoszláviában, a zágrábi Központi Társadalombiztosító Intézet összefoglaló jelentése szerint, a betegsegélyező pénztárak az utolsó hat esztendő folyamán a legnagyobb nehézségekkel küzdöttek és az utolsó kimutatás szerint 154 millió dinárt tett ki a járulékhátralék.

Bármerre tekintünk, a példákat tetszésszerűen számban tudnók szaporítani — a betegségi biztosítás válsággal küzd. Ennek a válságnak nézetem szerint csupán részben oka a járulékot fizető munkaadók fizetőképességét csökkentő vagy megsemmisítő gazdasági válság, az alap ok a rendszerben van.

A társadalombiztosítás krónikus válságának, mint előbb hangsúlyoztam, nézetem szerint egyik fő oka, hogy benne a szolidarizmus eszméje nem teljes mértékben érvényesül. Amikor Németországban Bismarck szellemében a kötelező szociális biztosítás a törvény alapján elsőnek megvalósult, a társadalombiztosításban jelentkező kollektív szellem, a szolidarisztikus gondolat sem tudott kiszabadulni a XIX. század jogászainak individualista szemléletéből. A társadalombiztosítás kollektív jellegű alapeszméje mellett túl nagy jelentőséggel érvényesült a biztosítási princípium, a szolgáltatások és az ellenszolgáltatások egyenlőségének elve. A német törvényalkotók nem tudtak szabadulni abból az elgondolásból, hogy a biztosítás szolgáltatásai a biztosított előző keresetének, *egyéni munkaviszonyának*« *egyéni* biztosítási történetének arányában állapíttassanak meg.

A jogászok az *egyén* igazságát keresték, de nem vették tekintetbe az igazság árát. Kicizellálták, *túlfinomították a szociális biztosítás rendszerét*, nehogy a jogok és a kötelezettségek egyenarányának varázselve sérelmet szenvedjen. A jogászi elgondolás, csipkeszerű arányossága, tökéletessége és finomsága volt az individualista jogszemlélet apostolainak szemléletében a biztosítási jogrendszer értékének döntő kritériuma. így keletkezett a napi-bérosztály rendszer, mely lehetővé tette, hogy mindenki egyéni teherviselőképességének arányában fizessen biztosítási járulékot, hogy a táppénz, az összes pénzbeli szolgáltatások az ő egyéni biztosítási múltja szerint alakuljanak. Ugyanez az elv érvényesült a baleseti, továbbá az öregségi és rokkantsági biztosításnál, ahol a járadék arányát a biztosított biztosítási múltjának, esetleg évtizedekre visszamenő biztosítási történetének arányában állapítják meg. Jogászi előképzettségű, a XIX. század individualizmusának szellemében felnövekedett kodifikátorok a szolidarizmus szellemvilágában élő szociálpolitikus társadalombiztosítási gondolatába belecsempészték, benne elhatalmasították az individualista gondolatot. A szolidarizmus jegyében a társadalombiztosítás megelőző és gyógyító célja egyaránt a kollektivitás, a társadalom, a nép érdekeinek munkálása. Amikor táppénzt adok, azt nem azért teszem, mert embertársam a múltban egyénileg erre a célra— a törvény alapján bizonyos mennyiségű járulékot fizetett, hanem azért, hogy őt életben tartsam, hogy megadjam számára a létfenntartás lehetőségét, az életerő visszaszerzését, a nemzeti munkaközösségbe való visszatérését és ebből a célból részesítem őt, a létfenntartás lehetőségeinek megadása mellett, az egészség gyors visszaszerzését célzó orvosi és gyógyszerellátásban. *A társadalom*

szemszögéből nézve teljesen közömbös, hogy az a munkás a 3.,4. vagy 9. napibérosztály alapján részesül pénzbeli szolgáltatásokban. A lényeg az, hogy annyit kapjon, amennyi betegsége, illetőleg keresőképTELenségének tartama alatt fenntartását lehetővé teszi és részesülhessen a kor színvonalának megfelelő orvosi szolgáltatásokban. — Itt lehet különbséget tenni magánalkalmazottak és munkások között, minthogy az előbbi kategóriánál javadal-mazásban a keresőképesség idején sokkal nagyobbak az eltérések, mint aminők a munkásság zöménél tapasztalhatók. Bár ez az egyenlő elbánás elvébe ütközik, de nézetem szerint a magán-alkalmazott életstandardjának éppen a betegség időtartama alatt a magasabb színvonalról az átlagos táppénznek megfelelő alacsonyabb színvonalra való süllyedése az egészség gyors visszaszerzése te-kintetében hátrányosnak bizonyulna. — Ha tehát a társadalom-biztosításban — a magánalkalmazottak kisebb rétege szempont-jából szükséges parányi eltérésektől eltekintve — a szolidarizmus alap gondolatán kívül ettől idegen ideologikus befolyás nem érvénye-sülne, mellőzni lehetne a jogosításnak túlindividualizáló, ennek következtében bonyolult és költséges rendszerét. Maradéktalanul a szolidarizmus a társadalombiztosításban akkor érvényesülne, ha mindenki múltjától, egyéni biztosítási történetétől, előző munkaviszonyától, hosszabb vagy rövidebb munkanélküliségétől függetlenül, a biztosított népességbe való tartozása következtében részesülne azokban a szolgáltatásokban, melyek betegség vagy rokkantság, vagy öregség esetén a létfenntartáshoz és a kereső-képesség mielőbbi visszaszerzéshez feltétlenül szükségesek. Ennek az irányelvnek hódolva, mindenekelőtt szakítani kellene a napi-bérosztályoknak rengeteg adminisztratív többletmunkát okozó módszerével, egységesíteni kellene a szolgáltatásokat, a rokkant-sági és az öregségi biztosítás járadékát pedig mindenkire, aki ^a várakozási időt betöltötte, egyenlő átlagos járadékban kellene megállapítani. A napibérosztályok megszüntetése lehetővé tenné az eddigi járulékkirovás és járulékbajtás, továbbá a bejelentési rendszer lényeges leegyszerűsítését. Minthogy a munkásság kere-seténél a fizetőképességben kisebb-nagyobb eltérés tapasztalható, ez a rendszer bár szakítana a napibérosztályok rendszerével, nem helyezkedhetnék azonban arra az álláspontra, hogy minden munka-adó valamennyi munkavállaló után hetenkint egyenlő járulékot kell, hogy fizessen. A fiatalok, tanoncok, napszamosok, szak-munkások és az előmunkások, betanult gyári munkások között, továbbá a férfi és a női munkavállalók között a kereset és ennek következtében a fizetőképesség szempontjából olyan eltérések tapasztalhatók, hogy az egységes átlagos járuléktúláságosan nagy teherrel nehezednék a női munkavállalókra, napszamosokra, ta-

noncokra, viszont aránytalanul kevés lenne az előmunkások és szakmunkások keresetéhez viszonyítva és az utóbbi kategóriába tartozóknak ennek okán betegség, rokkantság, öregség esetén átlagban csupán alacsony járadék élvezését tennék lehetővé. Ezért, ha valamely szisztéma szakítana is a keresetekhez igazodó napibérosztály-rendszerrel, nem mondhatna le arról, hogy kb. háfp munkáscsoportot állapítson meg és ezek szerint hat különböző¹⁷ járulékot. Az első kategóriába tartoznának a tanoncok, nap-szamosok és általában a tanulatlan munkások; a másodikba a betanított gyári munkások, szakmunkások, előmunkások, gépmes-terek és ehhez hasonló jellegű munkavállalók; a harmadikba a háztartási alkalmazottak; a negyedik, ötödik és hatodik kategóriákba pedig az előző három kategóriának megfelelő női munka-vállalók. A hat biztosítási kategóriának megfelelően 6 járuléktétel állapíthatnák meg. Minthogy az egyik biztosítási kategóriából a másikba való átlépés csak elvétve fordulna elő, a bejelentésre kötelezett munkaadók és a bejelentési anyag feldolgozására kötelezett biztosítási intézetek megszabadulnának a napibérosztály-változás jelentésével és annak feldolgozásával járó jelentős ügyviteli tehertől és költségtől. Lényegesen egyszerűbbé válnék ezáltal a havi bejelentési jegyzékeknek vezetése és elesnék az egyéni bérváltozást jelző bejelentés. Jelentősen csökkennék továbbá azoknak a munkaadóknak biztosítással kapcsolatos ügyviteli teendője, akik maguk osztályozzák és számfejtik a biztosítási járulékokat. A napibérosztály-rendszernek kikapcsolása a járulékirovással járó munkálatok leegyszerűsítését és olcsóbbítását jelenti, a kevés járuléktípus, a bérváltozás figyelembevételének mellőzése pedig elősegíti a biztosítás ügyvitelének gépiesítését. A jogosítás bonyolult és költséges rendszere ezáltal megszűnnék, mert felesleges lenne kivizsgálni a szolgáltatást igénylőnek jelentkezése előtt 28 nappal nyilvántartott keresetét, szükséges lenne pusztán annak megállapítása, hogy az érdekelt milyen biztosítási kategóriába tartozik. A szolgáltatások folyósításával járó teendők egyszerűbbé, gyorsabban lebonyolíthatóvá válnának ennek a rendszernek alkalmazásával.

Nehogy a, csupán kontúrokban felvázolt, reform tovább fejlessze a termelési költségeket befolyásoló szociális kiadásokat, másrésztől viszont, hogy ne idézze elő a biztosítottak egyetemét megillető szolgáltatások globális összegének csökkenését, a rendelkezésre álló statisztikai megfigyelések alapján végrehajtott mérlegelt átlagolásokkal, a hat kategóriának megfelelő járulékokat és szolgáltatásokat úgy kellene méretezni, hogy a reform a jelenlegi járulékjövedelem és segélyezési kiadás keretében valósuljon meg. A deficités gazdálkodást pedig megszüntetné a célszerűtlen napibérosztály-rendszer

törlése, a járulékoknak és szolgáltatásoknak kevés típusra való összevonása és ezzel elérhető nagyarányú ügyviteli feladat- és költségmegtérítés, végül a biztosítási üzemek a tipizálással megkönnyített racionalizálása.

A szolidarizmus jegyében végiggondolt reformnak igen kedvező hatása lenne az öregségi és rokkantsági biztosítás keretében. Az egyénileg differenciált és a járadékra jelentkező biztosított biztosítási történetének kifogástalan megállapítását követelő jelenlegi rendszer helyett, ebben a szisztémában minden biztosított, igényjogosultságának igazolása esetén, egységes átlagos járadékban részesülne, ami feleslegessé tenné akár a kirótt, akár a lerótt járulékoknak egyénenként és évtizedeken keresztül való nyilvántartását és az ezzel járó egyéb — igen költséges — adminisztratív nyilvántartási és számfejtési munkálatokat. A szolidarizmusnak integrálásán érvényesülő gondolata azt a célt munkálja, hogy rokkantság vagy öregség esetén keresetképtelen munkavállaló ne váljék közszegénnyé, hanem arra az anyagi erőre támaszkodva, melynek képzéséhez önmaga is annakidején munkájának keresetéből hozzájárult, családja körében élvezze — nem mint a többi családtag által eltartott szegény, hanem mint megbecsült öreg, aki maga is hozzájárul járadékával a család költségvetéséhez — létszükségleteinek járadékszerű fedezését. Való, hogy az öregségi és rokkantsági biztosításnak jelen rendszerében is érvényesül a szolidarizmus. nevezetesen az egyazon kockázatközösségbe, tehát sorsközösségbe tartozás tényében és a minden járadékra igényjogosultat megillető évi 120 pengő járadék-törzsből, de a biztosított javára befizetett járulékok arányában emelkedő másik, a fokozódó járadékrészben már az individualizmus érvényesül, miért is az öregségi és rokkantsági biztosítás rendszere a szolidarizmus és az individualizmus szellemi ötvözete. Sajátságos, hogy míg a legtöbb kompromisszum az ideológia rovására gyakorlati követelményeknek tesz eleget, addig a társadalombiztosításban a kompromisszum elméleti megfontolásokból született a gyakorlat rovására. Mert nyilvánvaló, hogy elméletileg — a betegségi és az öregségi és rokkantsági biztosítások rendszerében egyaránt — finom elgondolás, hogy a szolidarizmus alapelve mellett minél teljesebben megóvassék az egyéni érdek, tehát a kollektív formában jelentkező és kollektív princípium alapján működő biztosításban ne vesszen el az egyéniség. hanem annak munkaviszonya, kereseti viszonyai, ipari múltja determinálja a biztosítási szolgáltatásokat. A betegségi biztosításban a biztosított múltjától, tehát egyéniségétől független az orvosi szolgálat, a gyógyszer-szolgáltatás, kórházi ápolás, míg az individualista elem az előző keresetéhez igazodó készpénz-

segélyezésben érvényesül. Ezek szerint a betegségi biztosításban az elméleti kompromisszum akként hat, hogy a szolgáltatásoknak kb. 30%-át szolidarisztikus alapon, 70%-át pedig egyéni elbírálás alapján teljesítik. A gyakorlatban tehát az eseteknek egyéni kezelése éppen ott érvényesül — a készpénzsegélyeknél — ahol az esetek néhány típusát megteremtve, a hat kategóriának megfelelő átlagos szolgáltatásokkal, a készpénzsegélyezés feladatát sokkal egyszerűbben, olcsóbban és gyorsabban lehetne megoldani, a kollektív szempont pedig az orvosi és gyógyító szolgálat rendszerében jelentkezik, ahol az individualizálásnak lenne fokozottabb jelentősége. A szolidarizmus tiszta érvényesítését jelentő reform, az előbb kontúrokban jelzett módon, háttérbe szorítaná, vagy teljesen kiküszöbölné a tömeges esetek egyéni elbírálását és az adminisztrációnak ezáltal elérhető lényeges olcsóbbá tételével az összes segélyek globális összegének emelését, az improduktív ügyviteli kiadások mérséklésével tehát a produktív szociális szolgáltatások hitelkeretét tágítaná.

Felületes olvasó fentebbi fejtegetéseimből — esetleg nagy gaudiummal — a magyar társadalombiztosítás kritikáját olvasná ki. Pedig téved. A szolidarizmus és az individualizmus kombinatív érvényesítését jelentő társadalombiztosításnak alaprendszere a német szociális biztosítás és ennek kisugárzását, kiszélesítését jelenti az egész európai kontinensen érvényesülő társadalombiztosítási szisztéma. Hogy Magyarország a szociális biztosítás és a nemzetközi munkásvándorlás összefüggései okán kívánatos nemzetközi társadalombiztosítási egyezmények megkötésének könnyítése céljából — nem a szervezet felépítése, (mert ez nálunk tökéletesebb), hanem a biztosítások szolgáltatási rendszerének kialakítása tekintetében magáévá tette az egész kontinensünkön érvényesülő biztosítási szisztémát, azt csak természetesnek kell minősítenünk. Ezért állásfoglalásom nem a magyar társadalombiztosítás kritikáját, hanem a kontinentális társadalom biztosítási szisztémának bírálatát jelenti. Ha pedig valaki azt kérdezné, hogy ha valóban német rendszerből kialakult társadalombiztosításban a gazdaságosság elve, a túlindividualizáló eljárások okán — hátrányára a szolgáltatások hitelkeretének — nem érvényesül, miért tartották fenn elsősorban a kérdésnek legalaposabb szakértői, a németek, az elhibázottnak vélt társadalombiztosítási rendszert, — erre a következőkben válaszolok: Amikor *Bödiker* és *Schäffle Bismarck* intenciói alapján új csapást vágva, a múlt század 90-es éveiben kidolgozták a német szociális biztosításnak rendszerét, a német ipar és a német munkavállalók tömege távolról sem jelentkezett oly tömeges formában, hogy benne az individualizmus szempontjai nem let-

tek volna érvényesíthetők. Már előbb is jeleztük, hogy a német társadalombiztosításnak szervezete kispolgári koncepció. Átlagban 5-6000 embernek összefogása egy Krankenkassa-ba, ami lehetővé teszi az egyéni elbírálás érvényesítését. Önmagában véve az a tény, hogy kisebb-nagyobb biztosító szervezetek ezrei szétforgácsoltán, — a Hauptverband der Deutschen Krankenkassen minden törekvése ellenére — nehezen harmonizálható eljárásokkal intézik a biztosítás ügyvitelét, jellemzi, hogy a német társadalombiztosítás építőmesterei előtt nem lebegett a német sorsközösség eszméje, a magasabbrendű összefogás ideálja, a nemzeti kockázatmegosztás elve, hanem szabadon engedték, hogy a lokális érdekeknek megfelelően szétatomizáltassék apró betegsegélyező pénztárakká az egész rendszer és ebben a szervezeti szétforgácsoltságban a túlzásba hajtott és a múlt század 90-es éveiben delelő, német individualizmus érvényesült. A német öregségi és rokkantsági biztosításban már benne él a nemzeti sorsközösség gondolata és részben ennek köszönhető, hogy a német betegségi biztosítás szervezetében észlelhető megdöbbentő célszerűtlenség az öregségi biztosításban nem tapasztalható.

A betegsegélyező pénztárak individualitása a biztosítás szisztemájában, a biztosítottak egyéni elbírálása magában a biztosító pénztárakban — alapelveként érvényesült a németrendszerű társadalombiztosításban. A német államszervezők és társadalompolitikusok nyomdokain bandukoló külföldi törvényhozók és törvényalkotók, nem egyszer minden hibájával együtt átvették a német birodalmi rendszert, mert úgy vélték, hogy ez a legteljesebb, a maga dimenzióiban hatalmas, biztosítási koncepció. Nem vették észre, hogy a német betegségi biztosításnak rendszere csak a birodalmi biztosítási rendtartásban és a statisztikai hivatal kiadványaiban hatalmas, tehát csupán a jognak és a statisztikának síkjában érvényesül lenyűgöző méretekben, a valóságban nincsen birodalmi betegségi biztosítás, hanem van Stettin-nek, Aachen-nek, Worms-nak és Stuttgart-nak és a német civilizáció egyéb .sűrűsödési pontjainak helyi betegsegélyező pénztára. A külföldi jogászok és társadalompolitikusok egy részének szemlélete előtt a birodalmi törvényeknek és a statisztikai kimutatásoknak halmaza eltakarta a szervezetében kisszerű, elavult német betegsegélyezésnek ma már időszerűtlen partikularizmusát. Bödiker kora óta kollektív formákat öltött az ipari élet, Európa minden országában hatalmas néptömegek duzzasztották a biztosítottak népállományát, de a biztosítás szervezetének tökéletesedése egy országban sem tartott lépést a biztosított tömegek fejlődésével«. Amit a 3-4000 tagot számláló betegsegélyező pénztáraknál az esetek egyéni kezelésével — nem túlságosan nagy ügyviteli ki-

adással — ki lehetett munkálni, azt ugyanezzel az eljárással, családtagokkal együtt félmillió népséget számláló betegsegélyző intézményeknél tökéletesen megvalósítani nem lehet. A keretnek és a rendszernek a tartalomhoz, a biztosított népesség számához és összetételéhez kell igazodnia, különben vagy elsorvad a gondozásra hívatott népesség vagy szétpattan maga a keret.

A XX. század követelményei szerint a szociális biztosítás a fejlődő biztosított népesség érdekeinek megfelelően egész Európában átalakul. A szociális biztosításnak a mezőgazdasági válság, után remélhető kiépülése új tömegeknek nyit utat, nálunk is miként számos külsőországban, a társadalombiztosításba. Vajjon akad józan gondolkozó, aki a napibérosztályok rendszerének bonyolult összetételét akarja alkalmazni a tanya világ népének betegségi biztosításában? Vajjon nem természetes, hogy az ipari biztosításnak népbiztosítássá való kialakulása maga után vonja egész társadalmi biztosítási rendszerünknek szervezeti átalakulását? Vajjon az egyéni munkaadót terhelő szociális teher leépítésének nem legbiztosabb eszköze éppen a biztosításnak kiteljesítése, ami ha az összes munkavállalókra kiterjed, foglalkozásra tekintet nélkül, a jó kockázatok tömeges bevonásával, a kockázatmegosztás tökéletesítésével lehetővé teszi a járulékkulcsnak leszállítását? Vajjon nem a népbiztosításnak bekövetkezése fogja-e jelenteni a szociális biztosítás gondolatának végleges megsemmisülését a társadalomgondozásban, mert ha valamennyi munkavállaló tagja ennek a szociális intézménynek, indokolt-e számára egy külön pénzügyi szervezetet, külön járulékkirovó és járulékbahajtó apparátust fenntartani, mikor a szolgáltatások uniformizálása, vagy legalább is kevés típusra összevonása, a szolidaritás jegyében végrehajtott reform után lehetővé teszi az egyéni biztosítási múlttól független szolgáltatásra jogosítást és azt, hogy a velejáró költségek ne járulékkal fedeztessenek, hanem IL népnek betegsége, öregség, rokkantság, özvegység, árvaság és munkahiány esetére szóló segélyezésével járó költségeket az állam költségvetésének terhére fedezze és ezt a kiadást, a jövedelmi adó, a vagyoadó és a társulati adó kulcsának megfelelő és progresszív méretezésével kompenzálja. Ez nem jelentené a közterhek emelkedését, hiszen végeredményben a biztosítási járulék az adóval egyenlő jellegű közteher.

A biztosítási járulék megszűnése és a kiadásoknak más adónemek hozadékának egy részéből való fedezése a közterhek súlyának változása nélkül az ügyviteli teendőknek egyszerűsítését és olcsóbbítását jelentené. A terhet népbiztosítás esetén végeredményben ugyanazok a termelők viselnék, akik most járulékfizetéssel fedezik a szociális biztosítás szolgáltatásait. Természelesen a biz-

tosítási szolgáltatásoknak nem járulékokkal, hanem az állami költségvetés terhére történő fedezésére csak akkor kerülhet sor, ha már megvalósult az általánosan kötelező népbiztosítás. Amidőn a biztosítás szolgáltatásainak előnyeit kizárólag az iparforgalmi népességbe tartozó keresők és eltartottak élvezik, indokolatlan lenne a biztosított munkavállalót nem alkalmazó mezőgazdasági munkaadókat megterhelni a társadalombiztosítás helyébe lépő társadalmi ellátással járó költségek fedezését célzó adótöbblettel. A jelenlegi, csupán az iparforgalmi népességet felölelő rendszer mellett reájuk vonatkozólag ez tényleg a közteher emelését jelentené. A népbiztosítás megvalósulása esetén azonban a mezőgazdasági és ipari termelők szempontjából egyaránt közömbös, hogy járulék vagy adótöbblet formájában kötelesek fedezni a betegség, öregség, rokkantság, özvegyesség, árvaság és munkahiány esetére nyújtott népellátási költségeket.

A népellátási rendszerek fejlődésvonalán végig tekintve, azt látjuk, hogy a Krankenkassék primitív, individualizáló segélyezési köre fokozatosan terebélyesedik a társadalombiztosítás rendszerévé és midőn az általánosan kötelező népbiztosításban a szociális biztosítás gondolata fejlődésének delelőjéhez érkezik, érteimetlenné válik a külön szervezet fenntartása, mert átfogva a nemzet egész társadalmát, szervezetével beleolvad az állam kereteibe közgyűlésévé válik a parlament, ellenőrző önkormányzatává a törvényhozás által választott ellenőrző szerv, pénzügyei egybeesnek az állami pénzügyekkel, az állami pénzügyek igazgatásával, szociális szolgáltatásainak adminisztrációja pedig egyenlővé válik a népjóléti igazgatásnak országosan kialakult rendszerével.

Ha elismerjük az embernek az élethez való jogát és a kizárólag munkából élőknek a létfenntartáshoz szükséges *munkára jogát, álláspontunk* logikai folyamatoként eljutunk a munkára képtelenek, tehát a betegek, rokkantak, elaggottak, özvegyek árvák, önhibájukon kívül munkahiányosok közületi eltartásának jogos követelményéhez. Nem tehetünk róla, hogy ennyire «forradalmi» gondolatokat ébreszt bennünk az élethez jogot és munkára jogot kihangsúlyozó keresztény ethika.

A fejlődés lassú. A szociális haladás útját ma még keresztényien lelkéből bőven áramló antiszociális hangulatok és gondolatok szennyes áradata lepi el. Dühöng a szociálpolitikai reakció. Gyanúsítás, kétely, rosszhiszeműség fogad minden ideált, tervet és gondolatot; az eszmékből kiábrándult lelkek merő technikai megoldásokból remélik a kibontakozást, de hasztalanul. Nem az eszmék fejlődésvonalának irányában kutatják a megoldások lehetőségeit, hanem technikai ügyeskedéstől, elmésnek hitt ügyviteli fogásoktól. Valóban, ha ilyen egyszerű eszközökkel meg-

oldani lehet nagy problémákat, igazuk van azoknak, akik a világváltozások fájdalmainak okát nem a kultúra szellemének átalakulásában, hanem a technicizmusban látják. Ha igaz, hogy a technikai eljárás észszerűsítése, tökéletesítése mindent megold, az eszmék fejlődésének és az elvek, fogalmak tartalma átalakulásának, megfigyelése helyett, kötelességünk foglalkozni magával a technikummal is.

A társadalombiztosítás több kitűnő szakértője szerint a betegségi biztosítás ügyvitelének válsága a «bélyegrendszer», vagy «fényképesigazolványi rendszer» alkalmazásával lenne megoldható. Ezeket a rendszereket akkor vethetjük el, vagy akkor tehetjük magunkévá, ha tárgyilagos ítéletet alkotunk azoknak való értékéről.

A bélyegrendszerről

A bélyegrendszer kedvenc szisztémája azoknak a törekvéseknek, melyeknek közös célja szociális érdekek munkálása végett igénybevett közpénzek mentől magasabb hányadának produktív szociális feladatok ellátására, nem pedig a szociális bürokrácia személyi és dologi kiadásainak fedezésére való fordítása. A társadalombiztosítás rendszerének ismerői jól tudják, hogy társadalompolitika keretében a szociális biztosítás szakszerű, gyors és olcsó ügyvitelének megoldásánál, talán csak az üzemek munkaidejének pontos és tartós ellenőrzése nehezebb közigazgatási feladat. *Ha a társadalombiztosításban érvényesülő alapelvek hatóerejének lerontása nélkül hazánkban is alkalmazni lehetne a biztosítási bélyegrendszert, megvalósítása szociálpolitikai fejlődést jelentene, mert a járulék jövedelemnek nagyobb hányadát lehetne a segélyezésre szoruló biztosított nép szociális igényeinek kielégítésére fordítani.* Amikor tehát a biztosítási bélyegrendszer bevezetésének gondolatával foglalkozunk, sokaknak reményét, kívánságát szövegezzük meg, akik részben külföldi tapasztalatok, részben üzleti megfontolások alapján, a bélyegrendszernek a magyar társadalombiztosításban való bevezetését sürgetik.

Való, hogy a szociális igazgatásnak legnagyobb szakértői, az e téren nagy múltú és gyakorlatra visszatekintő német szociálpolitikusok, évtizedek óta a bélyegrendszer formájában szedik a biztosítási járulékokat. Hogy valamely biztosításban milyen rendszer uralkodik, igen gyakran nem a jelen közvetlen szükséglete, hanem az előzményeknek az a sorozata dönti el, melyek előbbrevitték, vagy késleltették, köszörülték, finomították azt a rendszert, mely a jelenben előttünk áll. Így vagyunk és így vannak

a németek az ő szociális biztosításukkal. A német szakértők közül ma már számosan elismerik, hogy a szociális biztosításnak náluk létező igazgatási rendszere egyáltalán nem felel meg a korszerű igényeknek; immár egy esztendeje, hogy az illetékes német szakörök a birodalmi betegségi biztosítás reformja felett tartanak sorozatos értekezleteket. A német biztosítás gyökeres átszervezése nagy probléma, melyet türelmetlenül sürget a biztosítás teljes szétforgácsoltsága, a betegségi biztosítás járulékainak emelkedése és az igazgatási költségek nehezen fékezhető növekedése. Németország valóban a birodalommal alakulás után kibontakozó gazdasági prosperitásban, melynek fejlődéséhez talán csak az észak-amerikai prosperitynek az utolsó évtizedben megnyilatkozó abundanciája hasonlítható, a bélyegrendszer jegyében fejlesztette ki szociális biztosítását. «A gazdasági válságok, sorozatos fizetőkép-telenségek, tömeges munkáselbocsátások, hitel, bizalom válsága Németországnak ebben az aranykorszakában, a Bismarck-éra tel-jében csak rossz álmoként volt ismeretes. A biztosítás hőskorszaká-ban a még alacsony járulékok, a munkahiány terheinek ismeretlen volta, a gazdasági fejlődés esztendejében megadta a lehetőségét annak, hogy államkormányzat és törvényhozás a járulékok behaj-tásának olyan rendszerét alkossa meg, mely nem vet számot a hátralékokkal, a szociális terhek megállapításának alapját jelentő tények eltitkolásával, hanem építhet arra, hogy a német vállal-kozót, a német polgárt alig terhelő biztosítási költségeket, minden különösebb ellenőrzés és presszió nélkül, minden német pontosan fedezni fogja. Igaz, hogy akkor is, mint az angol Viktória-éra tel-jében, tömegesen akadtak vállalkozók, akik a szociálpolitika intézményeinek kiépítésétől nyilvános lelkiismeretvizsgálatok során óvták nemzetüket és még a magas-kapitalizmus kifejlődése előtt megjósolták országuk iparszervezetének pusztulását, de bizony mindez nem segített. Németország a bélyegrendszerrel meg-valósította biztosítását és a németek pontosan fizettek. Való» hogy a német műhely akkor még nem volt „alkotmányos üzem”, de a szociális tartalomtól értékes Centrum mellett Bebelnek, majd Scheidemann-nak száznál több képviselőt számláló pártja őrt állt a kötelező biztosítás gondolata mellett és a demokratikus néprétegeknek alkotmányos formában megnyilatkozó ereje óva intette a munkaadók társadalmát attól, hogy tömegesen vissza-liljen a bélyegrendszerrel megadott és a munkásság rovására érvényesíthető lehetőségekkel. így volt ez évtizedeken ke-resztül, a vagyoniakban gyarapodó Németbirodalom ter-melőrendszerébe beleyökerezett a német társadalombizto-sítás és vele megszokottá vált a bélyegrendszer. Csak termé-szetes, hogy midőn Lloyd George a liberális Angliában bevezette

a német rendszerű társadalombiztosítást, vele együtt meghonosította magát a bélyegrendszert is. Az 1911. évi törvény alig élt két esztendeig a békés Angliában, a világháború olyannyira megváltoztatta az angol élet gazdasági és társadalmi viszonyait, hogy erőnket felülmúlná annak megítélése, hogy vajjon tartós béke esetén miként alakult volna a bélyegrendszerrel meghonosított társadalombiztosítás angol földön. A német és az angol példára hivatkozva sürgetik számosan nálunk is a bélyegrendszer megvalósítását. Teljes joggal utalnak arra, hogy ezáltal, különösen az öregségi és rokkantsági biztosítás bevezetése után, közvetlenül érdekelt bér munkás, bérfizetésének napján közvetlenül ellenőrizheti, hogy vajjon munkaadója bérfizetéskor lerója-e a munkavállaló egyéni biztosítási lerovó lapjára azt a biztosítási járulékot, melynek felét az ő javadalmazásából levonja és amelynek megfizetésétől függ, hogy miként alakul a jövőben az érdekelt munkás várománya. Midőn a mai magyar társadalombiztosításban a járulék-hátralékok eddig ismeretlen arányú összegeket érnek el, nyilvánvaló, hogy mind többen kívánják annak a lehetőségnek megadását, hogy a közvetlenül érdekelt munkás maga ellenőrizze a járulék-lerovás tényét, E mellett nyilvánvaló, hogy a járulékok behajtásának, kezelésének és az így szerzett várományok nyilvántartásának nincs egyszerűbb és olcsóbb módja a bélyegrendszerénél. Ennek a rendszernek hiányában, pl. a kötelező öregségi és rokkantsági biztosításban, a biztosítottnak fogalma sincs arról, hogy vajjon az ő javadalmazásából levont járulékokat munkaadója befizette-e az illetékes kerületi pénztárhoz és ennek következtében várományának alakulásánál érvényesül-e — részben az ő terhére — befizetendő járulék. Minthogy az 1928. XL. t.-c. értelmében a törvényhozás akarata szerint az öregségi és rokkantsági biztosítási járadék nagysága nem a munkaadóra kirótt, hanem a munkaadó által ténylegesen befizetett járulékok összege szerint változik, nyilvánvaló, hogy a biztosítottakat érdeklődésre készíti, hogy vajjon munkaadóik befizették-e javukra a felerészben tőlük levont járulékokat és a biztosító intézmény javukra mennyi várományt tart nyilván. Ha ennek a követelménynek a biztosító intézmény eleget tenne, a mai várománynyilvántartó rendszer szerint, olyan arányú költségeket vállalna magára, melyeknek előteremtésére nincsen törvényes lehetőség. Újabb érv a bélyegrendszer mellett, mely lehetővé teszi, hogy a munkaadók és a munkaviszonyban nem levő biztosítottak, illetőleg azok, akiknek biztosítása bár szünetel, de várománya ép, kétesztendő időközönként, járulék-bélyegekkal a szerint telt, vagy kevésbé telt lerovólapjukat, hogy a két év folyamán mennyi ideig voltak biztosítási viszonyban, a következő kétesztendei periódusra szóló új lerovólappal cserél-

jék ki közvetlen a biztosító intézetnél, vagy a postai, vagy a rendőrhatalóságok útján. A biztosító intézmények egyéni gyűjtőlapokba foglalják össze az idők folyamán ugyanazon tag javára beérkezett és sorszámozott lerovólapokat, ami igen egyszerű és olcsó módja a várományok nyilvántartásának. S ami a legfőbb, a biztosítási lerovólap kicserélésekor a biztosított ellenőrizheti, hogy az utolsó két esztendő folyamán öregségi és rokkantsági biztosítással kapcsolatban várománya mennyivel növekedett. A társadalombiztosítási bürokrácia éppen ezért nem szokott mindenütt egységesen hadba vonulni a bélyegrendszerrel szemben, különben is az utóbbival párosul a legkisebb hivatali felelősség. A bélyegrendszer mellett ugyanis a lerótt bélyegek alapján minden biztosított jogigénye könnyen kimutatható, de a biztosítónak fogalma sincs azokról az egyénekről, akiknek lerovólapjai nem őriztetnek az egyéni «összesítő» lapokban. Így pl. berlini ezirányú tanulmányaim során a berlin-brandenburgi öregségi és rokkantsági biztosító intézet alelnöke nyíltan bevallotta, hogy nekik fogalmuk sincs még a biztosítottak számáról sem, ezt az adatot csupán azzal valószínűsítik, hogy az évenként eladott heti bélyegek számát — a munkahiány és betegség miatt nem 52-vel hanem — 46-tal osztják. Vajjon nem pontosabb-e a magyar rendszer, mely mellett még — a váromány megállapításához feltétlenül szükséges adatokon kívül — minden bejelentett biztosításra kötelezettnek egyéni egészségtörténete is megállapítható és ezáltal, idővel felbecsülhetetlen előnyére az iparegészségügynek, foglalkozásonként — ha kell évtizedekre visszamenően — kimutatható az egész biztosított népesség egészségének alakulása.

Való, hogy ügyviteli, pénzügyi és a szociális megnyugvás szempontjából egyaránt tagadhatatlan előnyököt jelent a bélyegrendszer bevezetése, miért is érhető, hogy a jelen sorok írója az öregségi és rokkantsági biztosítás kodifikációját végző munkálatainak kezdetén néhai Rodé Jánosnak — kinek emlékére megdobban minden magyar szociálpolitikus szíve — minden ellenzése dacára a bélyegrendszer követelményeinek hódolva vette munkába az öregségi biztosítás matériáját. A német és angol szociális viszonyok helyszíni tanulmányozása és a francia munkásnyugdíj-biztosítás teljes csődje azonban visszariasztotta egy olyan tervetnek készítésétől, mely terhes lett volna a messziről tekintve különben esztétikus és egyszerűnek látszó bélyegrendszer alkalmazásától. Tagadhatatlan előnyei mellett ugyan mi vált ki az emberből ellenzést a bélyegrendszerrel szemben?

Mielőtt erre a kérdésre válaszolnánk, szabadjon reámutatni, hogy tulajdonképpen három bélyegrendszerrel szólnunk. Az

első egységesített betegségi, öregségi és rokkantsági biztosítási járulékbélyegekkal kívánja megoldani a járulékok behajtását. A második változatlanul érvényben kívánja tartani az évtizedek óta bevált bejelentési rendszert a betegségi biztosításban, az öregségi és rokkantsági biztosításban azonban a bélyegrendszert kívánja alkalmazni. A harmadik csupán bérfizetési eszköznek kívánja igénybevenni a járulékbélyeget oly módon, hogy minden bérfizetés alkalmával a munkaadó, a munkásság felügyelete mellett, egy összesítő jegyzékre ragassza rá a jegyzéken szereplő munkavállalók után a bérfizetési időtartamra járó járulékbélyegeket. E három rendszert, rendszeres vizsgálat lehetősége céljából, tartsuk egymástól széjjelválasztva.

Kifogások az ú. n. tiszta bélyegrendszerrel szemben, mely mellett az érvényben levő bejelentési rendszer helyett, a betegségi, öregségi és rokkantsági biztosításban egyaránt, a járulékokat bélyegben róják le:

1. Magasértékű biztosítási bélyegek hamisítása kifizetődik; a lerovólapokon tömegesen nem ellenőrizhető az acélnyomás, vagy az, hogy a hatóság által kibocsátott bélyegek papírjában meglévő víznyomás a leragasztott bélyegnél jelen van-e. Míg a posta bélyegének hamisításánál a következmény rendszerint egyszeri szállítás, a biztosításnál évtizedekre ható jogigényeket alapozhat meg. A bélyeghamisítás a bélyegrendszerrel adminisztrált biztosítások pénzügyeire végzetessé válhat.

2. A bélyegrendszerrel a munkaadó maga számfejt, a bejelentésnél jelenleg a társadalombiztosítási intézmények látják el az osztályozással és a számfejtéssel járó feladatokat. Kérdéses hazánkban, ahol még a munkaadók között is sok az analfabéta, mennyiben remélhető, hogy valamennyien helyesen fogják alkalmazni a munkaadói számfejtést megkönnyítő járuléktáblákat. Minthogy a munkaadóknak tekintélyes része szabályellenesen elmulasztja a bérjegyzék vezetését, erre esztendőik óta kevés eredménnyel lehet őket reászorítani, az üzemellenőrzés során az intézmények miként tudják ellenőrizni a munkaadók számfejtésének helyességét. Természetesen az elsősorban és kizárólag a kis munkaadókra áll.

3. Nem látom a lehetőségét annak, hogy a munkavállaló részéről a járulékbélyeg beragasztásának ellenőrzése komoly ellenőrzési tevékenységet jelentsen. Bérfizetések alkalmával a jelentkező torlódás mellett alig valószínű, hogy az akkordbérben részesülő munkások a bérzacskó átvételénél pontosan ellenőrizhessék, hogy a munkaadó, illetőleg megbízottja, pontos és az előírásnak megfelelő számfejtési eljárás során helyesen osztályozta be munkavállalóit és megfelelő bélyeget ragasztott-e a lerovólapokba.

Akik előszeretettel Németországra és Angliára hivatkoznak a kérdéssel kapcsolatban, fontolják meg, hogy a német üzemekben üzemi tanácsok működnek, Angliában pedig a kollektív szerződések alapján működő és az angol alkotmányos gyár fogalmának megfelelő üzemi bizottságok, üzemi választmányok, aknabizottságok és egyéb munkásképviseletek. Ezekben az országokban tehát az üzemi munkásságnak alkotmányos szervei szakadatlanul s e célra szervezett szaktanfolyamokon szerzett képzettséggel ellenőrzik, vajjon a munkaadó a törvényben előírt mértékben tett-e eleget szociális kötelezettségének. Azért jeleztem előljáróban, hogy kérdéses, vajjon Angliában 1911. évi törvénycikkkel bevezetett bélyegrendszer a béke éveiben, és nem a háborús átalakulás után, midőn már az alkotmányos gyár üzemi intézményei a munkásság segítségére siettek, a maga teljességében beváltotta volna-e a hozzáfűzött reményeket. Németországban és Angliában, nézetem szerint, a háború utáni gazdasági válság csupán azért nem jelentette a rendszeres járulékbélyeglerovás megszűnését, a járulékhátralékok felszaporodását, a bélyegrendszer összeomlását, mert a demokratikus néprétegek politikai befolyásának és hatalmának erősödése és a szociális intézmények kiépítése lehetővé tette a munkásság számára, hogy törvényes üzemi képviselőtével állandó ellenőrzést gyakoroljon az összes üzemi munkásügyek intézése, tehát a járulékbélyeglerovása felett is. Tanulmányaimban nem szoktam az üzemi tanácsok intézményének védelmezőjeként vagy propagálójaként szerepelni, de azok, akik a bélyegrendszer mellett kardoskodnak, fontolják meg, hogy a bélyegrendszer korollárium a üzemi tanács.

4. A bejelentési rendszer hiányában, a járulékbélyegek mellett nem lehet a már megszűnt munkaviszony esetén az üzemben a lerovás tényét ellenőrizni, tehát az üzemellenőrzésnek köre a bélyegrendszerénél szűk.

5. A jelenlegi súlyos gazdasági viszonyok mellett tartani lehet attól, különösen ott, ahol nincs lényeges társadalmi különbség a munkaadó és munkavállaló között, hogy a kettő összejátszik. Különösen jelentős ez a lehetőség fiatalabb munkásoknál, akik nem sokat törődnek azzal, hogy tettüknek több évtized után mi lesz a következménye, hanem csak azt veszik számításba, hogy a fél járulékot nem veszik bérükből levonásba. Az összejátszás lehetősége most is adva van, de az üzemellenőrzés veszélyének kitett munkaadók most erre kevésbé hajlandók, minthogy munkavállalójának bejelentése még nem jelenti a járulékfizetést. Ha ellenben az előírásnak megfelelő magatartás azonnal a bélyeg megvásárlását és lerovását, megsemmisítését

jelenti, a közvetlenül érvényesülő anyagi hátrány elkerülése érdekében a kisiparos a biztosító székhelyétől távolabbi vidéken kevésbé gyakori üzemellenőrzés kockázatát inkább hajlandó magára vállalni.

6. Jobbik eset az összejárásnak az a módja, hogy most, midőn súlyos munkahiány mellett a munkaadó tetszés szerint válogathat a jelentkező munkavállalók között, a munkaadó a biztosítottat csak azzal a feltétellel alkalmazza, hogy az utóbbi béréből bevásárolja és beragasztja a biztosítási járulékot. Ez természetesen a szociális terhek paritásos viselésének, elvébe ütközik. Ennek hatósági ellenőrzésére *bélyegrendszer* mellett nincsen semmi lehetőség. E mellett az összejárás mellett tehát a járulék nagyobb mértékben folyik be, mint a bejelentési rendszer mellett, ahol hátralékok képződnek, ellenben a szociális biztosítás alapelve, a paritásos teherviselés meg veszendőbe.

7. A jogellenes magatartásnak ugyancsak jobbik esete, ha a munkaadó csak a munkaviszony végén vásárolja meg és ragasztja be a bélyeget, hogy ezáltal elbocsátott alkalmazottjának feljelentését megelőzze és a nehéz pénzviszonyok mellett kamatnyereségre tegyen szert. Ne hivatkozzunk itt az üzemellenőrzésre, mert, néhány iparosodási csomópont kivételével, ennek lehetőségei az országban igen korlátoltak, nem szólva a velejáró költségekről. Azt a gondolatot pedig, hogy napibérosztályonként és hetenként különböző színű bélyegeket bocsásson ki a közhatóság, nem tartom keresztülvihetőnek, valószínűtlen, hogy a posta 10 napi-bérosztály mellett 520-féle biztosítási bélyeget, magánalkalmazottak és a háztartási alkalmazottak bélyegeivel együtt közel 1000 biztosítási bélyegféléseget mint értékcikket tartson nyilván. Ilyen nagyszámú bélyegfélése máris eleve a bélyegrendszer összeomlását jelentené. Ami pedig azt a valószínű ellenvetést illeti, hogy bélyegeknél hetenkénti beragasztása után azokat a leróvólapon a postánál értékteleníteni kell, nem tartom nagyjelentőségűnek, mert ha évenként kb. 550-600.000 leróvólapot gyűjt egybe a társadalombiztosítás intézménye, rendkívül nehézségekbe ütköznék annak vegyelemzése, hogy vajjon a bélyegzés a m. kir. posta festékanyagával hajtattott-e végre. Mint valamikor szenvedélyes bélyeggyűjtő, ennek a lehetőségnek ellene mondom.

8. A bejelentési rendszer hiányában a betegségi biztosítási szolgáltatásra jelentkezőnél nem lehetne megállapítani a személy-, azonosságot, előfordulhatna, hogy a beteg munkás passzív tagságra hivatkozva, már munkaviszonyon kívül álló más egészséges munkavállaló leróvólapjával jelentkezne. A jogosításnak egyetlen alapja különben is a munkaadói igazolvány és a leróvólap lenne, ami azonban még nem jelenti a személyazonosság igazo-

lását, hiszen mindkettőt az egyik biztosított egyszerre adhatná át társának.

9. A jelenlegi gyakorlat szerint, ha a tag rövid munkaviszony után jelentkezik biztosítási szolgáltatásért, esete gyanús esetnek minősül, melyet rögtön kivizsgálnak. A bélyegrendszer mellett, különösen az építőiparnál, sokat nem jelentenének be, hanem betegség esetén hosszú munkaviszonynak feltüntetését jelentő többheti járulékbélyeget ragasztanának a lerovólapba. Ugyanez állana elő a szívességi bejelentéseknél, ahol már bekövetkezett betegségek esetén, magas biztosítási szolgáltatásra jogosító napibérosztályoknak megfelelő, hosszú munkaviszonyt feltüntető bélyegsorozatot ragasztanának a lerovólapba, miáltal az eset gyanúmentes lenne és az illető magas biztosítási szolgáltatásban részesülne.

10. Általában a bélyegrendszer mellett mindenkinek joga van biztosítási szolgáltatásra, mert könnyen talál mindenki munkaadót, aki a bejelentési rendszer hiányában, szívességből hajlandó munkaadói igazolványt kiállítani és előzőleg az álmunkavállaló saját költségére beszerzett számos és magas biztosítási osztályról szóló bélyegekkel felszerelt lerovólapot igazolni, ami 52 hétre is terjedhető magas biztosítási szolgáltatásra nyújt a visszaélést elkövetőnek jogigényt. Napibérosztályokkal kapcsolatos kijátszás az angol bélyegrendszerrel kizárt, mert az utóbbi, igen bölcsen, nem alkalmazza a napibérosztály-rendszert.

11. Ezek az igen valószínű visszaélések természetesen nagyarányú antiszelekciónak eredményeznek. A bélyegrendszer mellett, bejelentések hiányában, betegség kezdetekor munkaadói szívességek révén tömegek tódulnának magas napibérosztályigényekre támaszkodva a beteglétszámba, viszont, különösen a vidéken, egészséges fiatalok munkaadóikkal tömegesen összejátsszanának, hogy ne fizessék meg a különben mindkét felet terhelő járulékot.

12. Mi történik azonban, ha 1-1½ éves biztosítási viszony után a lerovólap elvész. Ne áltassuk magunkat, hogy minden munkavállaló 1-1½ esztendőre visszamenőleg — különösen, aki sűrűn cseréli munkaviszonyát — visszaemlékezik összes munkaadójára. Építőmunkásoknál gyakran előfordul, sajnos, ezt a várománynyilvántartó-rendszer szempontjából mondom, hogy pl. a pallért tekintik munkaadójuknak és az előző munkaadó után érdeklődő későbbi munkaadójuknak az utóbbi kérdezősködésére válaszként nem az építővállalkozónak, hanem a pallérnak nevét adják meg. Németországban és Angliában a kötelező biztosítás a mezőgazdasági munkavállalókra is kiterjed és ezért ritkábbak a nálunk igen gyakran előforduló biztosítási szünetek, tehát kevesebb az alkalom, hogy a munkavállaló biztosítási viszonyon

kívül állva, lerovólapját magánál és ne munkaadójánál tartassa, tehát kevesebb a lap elvesztésének lehetősége. A munkakönyvvvel kapcsolatban szerzett tapasztalatok azt mutatják, hogy az ilyen munkásigazolványok, okmányok elvesztésének bepiszokolásának, elrongyolódásának, megsemmisülésének, hazánkban igen számos lehetősége van, miért is teljes joggal fel kell vetnünk a kérdést, a bejelentési rendszer hiányában, milyen alapokon tudjuk rekonstruálni, hogy az utoljára beszolgáltatott lerovólapnak újra való kicserélése óta milyen időtartamon keresztül, milyen napibérosztályban volt az illető és tényleg lerótták-e utána a biztosítási bélyeget. Miután a munkaadói nyilvántartások, a várományi nyilvántartórendszer, a bejelentések hiányában ilyen rekonstrukciónak lehetősége kizárt, az igazolt munkaviszonyok alapján lehetővé kell tenni, hogy a munkavállaló esetleg ismételten pót-lerovólapra ragaszthassa járulékbélyegeit, ami azonban ismét kockázatos, mert a rokkantságra hajló, beteges munkavállalók munkaadóinak szívessége következtében — ami a kisiparos és a vele rokoni kötelékben levő, barátságban álló munkavállaló között igen gyakori— a valóságnál magasabb napibérosztályról szóló bélyegek beragasztására nyújt vallomásával lehetőséget.

A bélyegrendszerről pontokba foglalt aggodalmaink megerősítenek bennünket abban, hogy ez a szisztéma antiszociális, mert megnehezíti a biztosítási történet rekonstrukcióját és ezért a már szerzett jogoknak elvesztésével fenyeget; kedvezőtlen munkapiaci viszonyok között a munkavállalót kiteszi munkaadója önkényének, pressziójának, hogy egymaga béréből fedezze a teljes járulékról szóló bélyeg beszerzésének költségeit és ily módon a szociális paritás elvének hatályosságát veszélyezteti:— A bejelentések hiányában nehezzé vált üzemellenőrzés mellett, a papíron kötelező biztosítás fakultatív biztosítássá alakul át, miként ugyancsak a bélyegrendszer mellett tapasztaltuk az 1910-ben megindított francia munkásnyugdíjbiztosításnak, éppen a bélyegrendszer következtében, fakultatív biztosítássá való elkorcsosulását. A társadalombiztosítási intézmények pénzügyi helyzete szempontjából a bélyegrendszer nagy veszélyeket hordoz magában. A már beteg egyének tömeges betódulásának lehetősége a biztosításba, a kedvező kockázatok kivonásának lehetősége a biztosítási viszonyból, olyan arányú antiszelekciónak eredményezhet, mely felborítaná a biztosítás pénzügyeit. A tiszta bélyegrendszer tehát, szociális és pénzügyi szempontból egyaránt, nézetem szerint, annyira kedvezőtlen és hibás elgondolás, hogy annak megvalósításával szemben minden szociálpolitikusnak határozott vétót kell kiáltani.

A másik bélyegrendszer-típus, a *kevert rendszer*, a betegségi biztosításban a jelenlegi bejelentési rendszernek megtartásával, az öregségi és rokkantsági biztosításban a bélyegrendszer megvalósítását jelenti.

Ennek a rendszernek legfőbb előnye, hogy nem veszélyezteti sem a betegségi biztosítási intézményt, sem a biztosított tagoknak a betegségi biztosítással kapcsolatos szociális érdekeit. Veszély itt «csupán» az öregségi és rokkantsági biztosítást fenyegeti. Magyarországon kívül a betegségi és az öregségi és rokkantsági biztosítás egy szervezetbe csak Csehszlovákiában tömörül. Azonban a csehek tagadhatatlanul gyakorlott szervezők, annak ellenére, hogy társadalombiztosításukat 1927 után és az Összes államoknak ezirányú tapasztalatait figyelembe véve, reformálták, mégis óvakodtak attól, hogy az osztrák tartományokban jó bevált bejelentési rendszer helyébe a Németországban tapasztalt és megfigyelt bélyegrendszert iktassák. Olaszországban — Ingri szenátornak, az olasz Országos Társadalombiztosító Pénztár elnökének kegyes közreműködésével — szintén a helyszínen volt alkalmam megfigyelni, hogy miként alakul át a kötelező öregségi és rokkantsági biztosítás fakultatív biztosítássá a bélyegrendszer következtében. Az olasz statisztikai adatok szerint ugyanis kb. 8 millió az öregségi és rokkantsági biztosításra kötelezettek száma, ezzel szemben 1927-ben alig volt 5 milliónál több azoknak a munkavállalóknak a száma, akiknek lerovólapját az olasz társadalombiztosító intézménye nyilvántartotta. Való — ezt tárgyilagosan el is kell ismernem — hogy Olaszországban hiányzik a kötelező betegségi biztosítás, minek következtében a most tárgyalt kevert rendszernél megkívánt betegségi biztosítási bejelentés nem nyújt támaszt az üzemi ellenőrzéseknek. Valószínű tehát, hogy a javasolt kevert bélyegrendszer és betegségi bejelentési rendszer mellett, a kötelező öregségi és rokkantsági biztosítás nem alakulna át olyan mértékben fakultatív biztosítássá, miként ez Olaszországban tapasztalható. Ettől eltekintve azonban szervezési szempontból ugyancsak fonák lenne, ha ugyanannak a biztosító intézetnek két ágazatával kapcsolatban, ugyanazok a munkaadók, kb. ugyanazokra a biztosítottakra érvényesül, két teljesen elütő rendszer szerint tennének eleget biztosítási kötelezettségeiknek. Nem sokkal tökéletesebb-e a nálunk érvényben lévő és cseheknél bevált egységes bejelentési rendszer, mely mellett a egyazon bejelentés tényével, igazgatási aktussal, két biztosítási ág javára lehet gyümölcsöztetni a biztosító intézményekhez befutó anyagot? De ez távolról sem a legfőbb érv az öregségi és rokkantsági biztosítás bélyegrendszer-lehetőségével szemben. Legfőbb aggályaink ellene az alábbiak:

1. A bélyeghamisítás lehetősége és pénzügyi következményei ennél a rendszernél épp olyan súlyosak, mint amelyekről a tiszta bélyegrendszerrel szólva beszámoltunk.

2. Nem számol a jelenlegi gazdasági helyzettel, midőn munkaadóknak tekintélyes része még a nettó bérkifizetési kötelezettségének sem tud eleget tenni. Munkavállalóikat, részben, hogy eleget tegyenek a törvényes parancsoknak, részben az üzemellenőrzés kockázatától tartva, abban a reményben jelentik be, hogy fizetési kötelezettségüknek majd nagyobb megrendelés elnyerése, kedvező feltételű kölcsön, vagy jobb üzletmenet mellett, részletekben fognak eleget tenni. A társadalombiztosítás is, kisebb-nagyobb részletekben, idővel hozzájut pénzéhez. Mihelyt kedvezőbb behajtási lehetőség adódik, az intézmény pénzeszedői igénybeveszik a munkaadó átmenetileg kedvezőbb fizetőképességét. Ezáltal a behajtás — amennyire ez az elv a lehetőséghez képest érvényesíthető — hozzásimul a munkaadók fizetőképességének alakulásához. A bélyegrendszer mellett bérkifizetéskor fizetni, illetőleg bélyeget kell vásárolni. Ez vagy azt jelenti, hogy a munkaadó inkább megvásárolja a bélyeget, de a nettó bér egy részével munkásaival szemben tartozásban marad, amit az utóbbiak eltűrnek, hiszen a jelenlegi súlyos helyzetben nem egyszer előfordul, hogy a munkaadók munkavállalói adják össze a járulékhátralék törlesztésének részletét, nehogy a transzferálás a munkaadók kis vállalatának megszűnését és ezáltal a munkavállalók számára esetleg hosszú időre minden kenyérkereseti lehetőség megszűnését eredményezze-e, — vagy azt, hogy a munkaadó által esetleg nem nélkülözhető szakmunkások a teljes nettóbér kifizetését követelik és ha a munkaadó becsületes, a bélyeg megfizetésére haladékot kér. A járulékhátralék voltaképpen a bélyegrendszerrel összeférhetetlen, de gazdasági válságban nincsen abszurdum. Ez esetben a munkaadói folyószámlákon a járulékbélyeg hátralékát fel kell tüntetni. Ha azonban mindjárt munkavállalónként részletezve tüntetik is fel a munkaadók, ami rendkívül nagy munkával jár, hogy a járulékbélyeg nem fizetése okán ki után, mennyivel vannak hátralékban, a hátraléknak törlesztése esetén még mindig kérdéses, hogy miként fogják az intézmények a különböző munkavállalók javára teljesített törlesztés részleteket betudni.

3. A munkaadó saját helyzetén számos esetben azzal segítene, hogy ezentúl a betegségi biztosítási bejelentésnek sem tenne eleget, nehogy ennek alapján ellenőrizhessék a járulékbélyeg lerovásának elmulasztását. A mai munkapiaci viszonyok mellett, a munkaadó ebben vagy megegyezik a jövődöbéli kockázatokkal keveset törődő fiatalabb munkavállalókkal, vagy azzal a feltétellel

tartja őket alkalmazásban, hogy ezentúl saját terhükre szerezzék be a bélyeget és lerovás céljából szolgáltatassák azt be a munkaadóhoz. Ugyan ki tudná ezt az eljárást hatékonyan ellenőrizni; kivált megtorolni?

4. A megfelelő járulékbélyeg kiszámításához szükséges munkaadói számfejtésnek ellenőrzése a munkások részéről itt is nagy nehézségekbe ütköznék. A társadalombiztosítási intézmények a munkaadók számfejtésait minden ellenőrző funkció nélkül helyesen nem fogadhatják el és ezért a betegségi biztosítási bejelentések alapján vezetett munkaadói nyilvántartások adataival *kénytelenek lennének ellenőrizni, vajjon a munkaadó helyesen számfejtett-e és a megfelelő bérosztálynak bélyegét ragasztotta-e a lerovó lapra.* Ez rendkívül nagyarányú adminisztratív feladatot jelent, mert — számos esetben — két esztendő periódus végén a biztosított lerovó lapját más kerületi pénztár venné munkába, mint amelynél — esetleg többnél — a két esztendő során a betegségi biztosítással kapcsolatban az illető munkavállalót bejelentették, tehát a lapot átvevő pénztárnál vezetett munkaadói nyilvántartások alapján lerovó lapjának bélyegadatait ellenőrizni nem lehetne. A lerovólap adatainak mindazoknál a helyi szerveknél végrehajtandó számfejtése, melyeknek állományába a biztosított utolsó lapjának birtokában tartozott, sok levelezési és informatív munkát jelentene, ami megakadályozná, hogy az ellenőrzés hiánya következtében a munkaadók ezrei a lerovólapba a szabályosnál alacsonyabb napibérosztályú bélyegeket ragasszanak és ezzel az intézményt és az illető biztosítottat jelentékenyen megkárosítsák.

5. Mi történik, ha a biztosított elveszti lerovólapját? Biztosítási viszonyát a munkaadói nyilvántartások alapján nagy adminisztratív fáradsággal és költséggel — feltételezve, hogy a biztosított esetleg két évre visszamenőleg minden munkaadójára visszaemlékszik, ami számos esetben kizárt — két évre visszamenőleg megállapíttassék. Ha a családtagok elhunyt eltartójuk munkaadójának nevére vissza nem emlékeznek, a biztosító intézmény a munkaadók törzsszáma szerint vezetett munkaadói nyilvántartások alapján képtelen a várományi nyilvántartó-rendszer esetleges hiányában — hiszen ennek a megszűnését jelentené és célozná a bélyegrendszernek bevezetése — az elhunyt biztosított biztosítási történetének rekonstruálására. Ennek következménye, ha feltételezzük, *hogy az utolsó másfél-két esztendő biztosítási viszony* figyelembevétele nélkül is, az előző biztosítási történet alapján a váromány ép lenne, az özvegyi és az árvajáradék csökkennék, mert a fokozódó járadékrész kiszámításánál nem lehetne figyelembe venni, az utolsó és elvesztett lerovólapra lerótt bélyegek értékét. A rosszabbik, de szintén számos esetben előforduló lehetőség,

hogy a biztosító intézmény az elveszett lerovólap figyelembevétele nélkül kénytelen lenne megállapítani, hogy az intézménynél megőrzött lerovólapok adatai alapján az elhunyt biztosított várakozási idejét még nem töltötte be, a szerzett várománya megszűnt, minek következtében az özvegy és az árva járadékban nem részesül.

6. Természetesen ennél a rendszernél is megvan a lehetősége annak, hogy a munkaadók a bélyeg megsemmisítésének módjával, a lerovás időpontjának feltüntetésével, a használt tinta színével, egymást értesítsék arról, hogy a lerovólap tulajdonosa milyen irányú mozgalmakban vett részt, a bérviták kezdeményezője szokott-e lenni a munkásszervezkedésnél, vagy politikai választások idején szervezőszerepet szokott-e betölteni, stb. A bélyegrendszer vezetése ennek az eljárásnak előfeltételeit tereinkheti meg, miért is az államhatalom részéről egyoldalú beavatkozást jelentene a tőke és a munka viszonyába, és pedig a munka rovására.

A bélyegrendszernek harmadik fajtája, midőn, a bejelentési és a várománynyilvántartó szisztémának épségben tartása mellett, a közhatalom elrendeli, hogy a munkaadók minden bérfizetéskor, valamennyi munkavállalójukat összesítő jegyzékkel jelentsék be; a jegyzékre pedig munkavállalóiknak szemeláltára róják le a javadalmazásukból levont járulékok kétszeresének megfelelő értékű járulékbélyegeket. Ez a rendszer tehát kizárólag azt célozza, hogy a járulékok hátraléktól menten, rendszeresen befolyjanak a társadalombiztosító intézményeikhez. A rendszer tervezői ennek garanciáját abban látják, hogy a munkaadók munkásai előtt lenne kénytelen minden bérfizetéskor leróni a megfelelő járulékbélyegeket. A részletekkel ennek a rendszernek bírálása során nem kívánok foglalkozni, csak a legfőbb kifogásról teszek említést. Ha a momentán legteljesebb pontossággal megállapítható budapesti bejelentési adatokat veszem figyelembe, közölhetem, hogy a budapesti szervhez havonként 65-80.000 egyéni, kb. 80-85.000 biztosított-ról szóló havi bejelentés, és kb. 10.000 biztosított után havonként 43.000 heti bejelentés érkezik. Ha az új rendszerrel a kumulatív bejelentésektől függetlenül, hetenként be kellene jelenteni azokat a munkavállalókat is, akiknek munkaviszonyában, javadalmazásában jelenleg bejelentést igénylő változás nem következett be a bejelentések adminisztrációjával és számfejtésével kapcsolatos adminisztratív munkálatok, és ennek következtében az ügyviteli költségek megsokszorozódnának. A háztartási alkalmazottak bejelentésétől eltekintve, csak az ipari munkavállalókról szólva, átlagban 300.000 biztosítottal számolhatunk. Ezen átlagos létszám mellett a jelenleg feldolgozásra kerülő havonta kb. 200.000 bejelentési esettel szemben a 85.000 havi jegyzéken történő és 10.000 heti

bejelentési jegyzékkel végrehajtott bejelentésen felül — ha a kumulatív bejelentettek számából levonásba vesszük a forgalmi és az állományadat között a tapasztalat szerint jelentkező 30%-os különbözetet — 233.500 biztosított után havonta egy millió bejelentést kellene tenni. Az átlagosan 233.500 — az egyéni bejelentettek kategóriájába tartozó — biztosított után jelenleg havonként átlagosan 70.000 a bejelentési esetek száma, ami a javasolt rendszer mellett — a hónapot 4.3 héttel számítva — kb. 1,070.000-re emelkednék. A heti bejelentettek kategóriájával kapcsolatban a bejelentési esetek száma változatlan maradna, tehát átlagosan 43.000. Jelenleg a havi bejelentések tétel-száma — a forgalmi adat szerint — 85.000, mely kb. 60.000 biztosított után jelentkezik, akikkel kapcsolatban a tervezet szerint — ismét a hónapot 4.3 héttel számítva — a havi bejelentési tételek száma 283.000 lenne, a forgalmi és az állományadat különbözetének — 25.000 tételnek — beszámításával. A mai rendszer mellett Budapestre beérkező 200.000 bejelentési adattal szemben a javaslat megvalósítása esetén kb. 1,400.000 lenne a feldolgozást igénylő bejelentési adatok száma. Minthogy a vidéken a havi bejelentések száma, tekintettel a nagyipari telepek kisebb számára, aránylagosan kevesebb, felette optimisztikusan járunk el, ha azt állítjuk, hogy a vidéki bejelentések száma csupán a budapesti arányban emelkednék, mert az új rendszer mellett a jelentékeny többletmunkát, jelenleg az egyéni bejelentések kategóriájába tartozó biztosítottaknak a járulékbélyeg lerovásával egyidejű heti kumulatív bejelentése idézi elő, legkedvezőbb esetben tehát a jelenlegi országosan kb. 400.000 bejelentéssel szemben kb. 2,800.000 lenne a havonta bejelentett esetek száma. A bejelentési esetek számának közel hétszeresére emelkedése a bejelentések ellenőrzésével, az osztályozás helyességének elbírálásával, a számfejtési munkálatokkal, a hibás osztályozásoknak helyesbítésével kapcsolatban most is ellátott teendőket szinte meghétszerezné, ehhez járulnának az új igazgatási teendők: a lerótt bélyegek valódiságának, értékének ellenőrzése, a hibás osztályozás, a munkaadóknak hibás számfejtése folytán alacsonyabb bélyegértékben lerótt és az intézeti számfejtés szerint helyes járuléktétel között jelentkező különbségnek a munkaadóra való kirovása és az erről szóló följegyzés a munkaadói folyószámlán. Való, hogy a járulékkirovással kapcsolatban jelentékeny munkacsökkenés következne be, de ezzel szemben — elrémítfi lehetőség — közel ötszörösére emelkednék a munkaadók nyilvántartásának és a várományi lapok vezetésének munkafeladata. Ha elgondoljuk, hogy jelenleg havonként országos átlagban kb. 400.000 bejelentési eset mellett 266 várományi nyilvántartót

kénytelen az intézet szakadatlanul foglalkoztatni, a bélyegrendszer szóbanlevő válfajának megvalósítása csak a várománynyilvántartással kapcsolatban közel 1100 munkaerő többletet igényelne. A végzett számítások szerint per saldo kb. 1500 munkaerővel több alkalmazottat lenne kénytelen az ú. n. túlméretezett Társadalombiztosító alkalmazni a szóbanlevő új bélyegrendszer bevezetése érdekében, ami a dologi kiadásokkal együtt, legalább évi 3,750.000 pengővel növelné a Társadalombiztosító ügyviteli kiadásait, még akkor is, ha a munka természetének megfelelően, az említett munkafeladatot kizárólag díjnokok látnák el. Úgy vélem, hogy ezzel a rendszerrel szemben kihangsúlyozott egyetlen érveim már felment attól, hogy vele bővebben foglalkozzam.

A bélyegrendszerre vonatkozó fejtegetéseimből levonom a tételt: *a teljes és a kevert bélyegrendszer egyaránt adminisztratív megtakarítást, ügyviteli könnyebbséget tesz lehetővé, de meghiusítja a társadalombiztosítás két alapelvének, az obligatorikus jellegnek és a paritásos teherviselés elvének érvényesítését; antiszelektiót segít elő, tömeges visszaélésnek válhat forrásává és a közhatalom részéről egyoldalú beavatkozást jelentene a tőke és a munka viszonyába.*

A fényképes biztosítási igazolván^

A betegsegélyezés költségeinek lényeges emelkedése sokakban aggályt ébresztett, hogy vajjon a betegsegélyezés mai igazgatásának rendszere nem nyújt-e tág lehetőséget tömeges visszaéléseknek, melyeknek elkövetése emberileg bár megérthető és menthető, végeredményben a munkavállalók és a munkásság egyetemének kárára, a betegségi biztosítás pénzügyi romlását eredményezheti. Felmerült a gondolat, hogy vajjon a betegsegélyért jelentkező ipari vagy háztartási biztosítottak családtagjaival kapcsolatban nem merülnek-e fel tömeges visszaélések. A kezelő orvosnak és magának a Társadalombiztosító Intézetnek a jelenlegi rendszer mellett nem állhat módjában ellenőrizni, hogy vajjon a kezelő orvos által bejelentett biztosított lakásában talált beteg egyén tényleg igényjogosult családtagja-e az igényjogosult biztosítottnak és alig ellenőrizhető, hogy vajjon az ambuláns-kezelésre, pl. számos esetben a fogászati ápolásra jelentkező egyén tényleg családtagja-e annak a biztosítottnak, akinek jogán igényét támasztja. A nélkül, hogy a nyilvánosság előtt e cikk keretében fásasztó módon részletezném, hogy az érvényben levő rendszer mellett megnyílik a lehetősége annak, hogy ugyanazon biztosított vagy családtag a biztosító intézménytől egyazon napon több orvosi rendelvényben részesüljön és a

gyógyászati segédeszközökkel kapcsolatban indokolatlanul és jogtalanul terhelje az Intézetet, teljes tárgyilagossággal megállapíthatom, hogy a Társadalombiztosítóval kapcsolatban szolgáltatot teljesítő orvosokat merőben ügyviteli természetű munkával agyonterhelnek, ha rájuk hárítanók a családtag jogcímén jelentkező egyének igényjogosultságának elbírálásával kapcsolatos nyomozási teendőket. Tömeges visszaélések lehetősége egyrésztől, ügyviteli természetű orvosi ellenőrzés objektív akadályai másrésztől, egyetlen megoldási lehetőség felé terelték a kibontakozást kereső kutatók figyelmét: *a fényképpel felszerelt biztosítási könyvecske bevezetésének* és kötelező általános alkalmazásának irányában. Számos, társadalombiztosítási gyakorlat területén nagymúltú, nagytapasztalatú férfiú a háború előtt szerzett tapasztalatai okán bizonyára fölényes kézlegyintéssel intézi el a fényképes biztosítási könyvecskének újabban mind több oldalról sürgetett gondolatát. Bizonyára hivatkoznak arra, hogy a háború előtt már egyszer a magyar munkásbiztosításban kísérleteztek a biztosítási könyvecske bevezetésével és annakidején arra a szomorú tapasztalatokra jutottak, hogy a biztosítottak tekintélyes része 2-3 könyvecskével is rendelkezett, miután az egyik könyvecskében feltüntetett adatok alapján igénybevette a törvényes korlátok között egyáltalán igényelhető segélyeket, más biztosító szervnél jelentkezve, új könyvecskének kiváltásával, a különben előírt félesztendő munkaviszony betöltése «lőtt ismét igénybevehette a biztosító szolgáltatásait. Való, hogy a fényképes biztosítási könyvecskének bevezetése esetén ma is hasonló viszonyok alakulnának ki, ha időközben az öregségi és rokkantsági biztosítás ügyvitelének kiépítésével kapcsolatban minden biztosított számára kiállított és a munkahely szerint illetékes biztosító szervnél vezetett várományi lap nem leplezné le a társadalombiztosítás parazitáit. A várományi lap ugyanis nemcsak a biztosított összes munkaviszonyait tünteti fel, hanem összes betegségi eseteit is, tekintettel arra, hogy az öregségi biztosításról szóló 1928: XL. t.-c. értelmében a várományi időbe a betegségi időtartam is beszámítható. Tehát, ha valaki a társadalombiztosítással szemben a betegségi biztosítással kapcsolatban kimeríti összes igényeit és utána biztosítási szervet változtat, más kerületi pénztár illetékességi körébe tartozó munkaviszonyba lép, hasztalan váltana ki új biztosítási könyvecskét, mihelyt munkaadója az illető kerületi pénztárnál bejelenti az előző munkaadó feltüntetésével az illető egyént, a biztosító szerv az illetőre vonatkozó várományi adatokat bekéri attól a biztosító szervtől, amelynek illetékességi körébe a biztosított munkaviszonyának okán azelőtt tartozott. Ha a biztosított okatlanul hamis adatot

közölne új munkaadójával, mondván, hogy előzőleg nem ipari, hanem mezőgazdasági — tehát a biztosítás körén kívül fekvő — munkaviszonyban volt, önmagát bünteti, mert elszakítja a fonalat új biztosítási viszonya és korábbi biztosítási viszonya között s ezáltal veszedelmesen kockáztatja a már megszerzett öregségi és rokkantsági biztosítási várományát. Elismerem, számos esetben előfordul — különösen fiatalabb korban levő munkavállalóknál — ez az eset, akik betegségi biztosítással kapcsolatban máról-holnapra elérhető biztosítási előnyök ellenében feláldozzák az esetleg csupán évtizedek múlva érvényesíthető járadékigényeiket. Azonban reméljük, hogy a munkásság szellemi értékállományának fejlődése következtében az ilyen oktan eljárással idővel mind kevesebben kockáztatják jövőbeli, talán egyetlen megélhetésüket.

A biztosítottak egyéni váró mányi lapjainak felfektetése és a szolgáltatott adatok pontosságának mértéke szerint tökéletes vezetése, továbbá a várományi adatok kölcsönös kicserélése a biztosítást hordozó intézmények között, lehetővé teszi intézményesen annak megakadályozását, hogy a háború előtt kifejlődött negatív eredményre vezető gyakorlatnak megfelelően, egyazon biztosított tag több biztosítási könyvecskével rendelkezék és ezzel jogtalanul megkárosítsa az intézményt, illetve a munkásság egyetemét. A régi érv tehát hatályát veszítette. A valóság, hogy a munkaadó a biztosítási könyvecskéből pontosan megállapíthatja munkavállalójának nacionálóját, félreértést kizáró módon megismerheti az előző munkaadó pontos cégét, minek következtében a biztosítási jogszabályoknak megfelelő módon tehet eleget bejelentési kötelezettségének. Ennek természetes folyamánya, hogy a biztosító intézet fokozottabb mértékben rendelkezhet pontos adatok felett és megtakarítja a hibás vagy a hiányos bejelentések következtében elkerülhetetlenül szükséges és felette költséges adatr pótló- és kiegészítő munkálatokat. A fényképes biztosítási könyvecske bevezetéséből a legnagyobb előny azonban a betegsegélyezésre háramlik, feltéve, hogy fényképes igazolvánnyal nem csupán a biztosított, hanem annak az 1927: XXI. t.-c. alapján segélyezésre igényjogosult valamennyi családtagja is rendelkezik. Lényeges megtakarítások érhetők el, ha a kezelő-orvos fényképes biztosítási igazolvány alapján, ambuláns- és házi kezelésnél egyaránt, fáradtság nélkül ellenőrizheti, hogy vajjon a beteg a családfő jogán tényleg igényjogosult-e. A gyógyszerellátás költségeinek csökkenését jelentené, ha a biztosítási könyvecske belső beosztása lehetővé, a betegsegélyezési rendtartás pedig kötelezővé tenné minden orvosi rendelvénynek, kiszolgáltatott gyógyszernek, nyújtott orvosi szolgáltatnak, igénybevett gyógyászati segéd-

eszköznek a könyvecskében való feltüntetését. A biztosítás belső ügyvitelében kevésbé jártas, de különben elfogulatlan és emelkedett szellemű szociálpolitikusok közül a fényképes biztosítási könyvecskének a bevezetésével többen mellőzhetőnek vélik a valóban bonyolult és tényleg költséges, meggyőződésem szerint is bürokratikus, várományi nyilvántartó rendszert. Miután ilyen megfontolások nemcsak szórványosan jutnak kifejezésre, felhívom a figyelmet arra, hogy vajjon — mint külföldön és hazánkban is igen számos esetben előfordul — ha a munkavállaló a munkahiánynak, idénymunkának, szezon- vagy a kampánytermelés szünetelésének, a mezőgazdasági munkaviszonynak tartama alatt, ami huzamos is lehet, elveszteni biztosítási könyvecskéjét, milyen alapon tudná rekonstruálni a társadalombiztosító intézmény az ő biztosítási történetét. Erre bizonyára az a válasz, hogy az évenként vagy kétévenként az Intézet által a posta vagy a rendőrhatalóságok útján becserélt lerovólapok, gyűjtőlapba összefoglalva, minden biztosított várománya épségben tartása céljából rendelkezésére állnak az intézetnek, tehát a legrosszabb esetben is, legfeljebb két esztendőre visszamenőleg kell rekonstruálni a biztosítási könyvecskéjét elvesztő munkavállalónak biztosítási történetét. Bélyegrendszerrel szólva, nézeteimet már kifejezésre juttattam és addig, amíg érveimet tárgyilagossá értékelőnek bírálata erejűnkben nem csökkenti, a bélyegrendszernek bevezetését a magyar társadalombiztosítás szempontjából kárhóznak tartom. Ha pedig bélyegrendszer nélkül valósulna meg a biztosítási könyvecske, nyilvánvaló, hogy rendkívül költséges adminisztratív túlterhelést előidéző feladatot jelentene a rubrikáiban minden egyes munkaviszonyt és bérváltozást feltüntető biztosítási könyvecskének új könyvecskére két- vagy háromévenként ismétlődő becserélése. Ha elméletben a bélyegrendszer nélkül képzeljük el a biztosítási könyvecske bevezetését, akkor azt tételezzük fel, hogy az adatokkal telt, az Intézethez beszolgáltatott könyvecske összes adatait, a szerint, hogy a könyvecske becserélése ötesztendőnként vagy hosszabb időközökben történék, öt esztendőre vagy hosszabb időre visszamenőleg az Intézet a munkaadói nyilvántartások alapján revideálná. Gyakorlati ember tisztában van ennek a feladatnak szinte megoldhatatlanul súlyos és megengedhetetlenül költséges voltával. Ha elméletben azt tételezzük fel, hogy az Intézet adminisztratív munkájának során kibocsátott biztosítási könyvecské becserélésének időpontja nem egyszerre következik be, hanem egyenletesen megoszlik az egész időtartam folyamán — pl. öt esztendőös periódus tartama alatt minden öt esztendőben — elméletben annyi biztosítási könyvecskét kell lerevideálni, ahányan

a biztosítási viszonyban megfordultak. Gyakorlatban ebből az emberszámból levonásba kell venni azokat, akik meghaltak, kivándoroltak, vagy foglalkozásuk változása, munkaviszonyuknak eltérő alakulása okán az iparforgalmi biztosítás köréből kiléptek, a nélkül, hogy olyan jogokat szereztek volna, amelyeknek érvényesítése érdekében a biztosítási könyvecske beszolgáltatásával, várakozási díj fizetésével, önkéntes továbbfizetéssel vagy a biztosításuknak önkéntes továbbfizetéssel való fenntartásával igényt formálnának. A gyakorlatban minden valószínűség szerint, minden ötesztendő periódusban 1,200.000-1,400.000 biztosítási könyvecskét kellene a kiállítástól számított öt esztendő betöltésével revízió tárgyává tenni, de csak akkor, ha a biztosítási könyvecskéknek jelentékeny része, a legkülönbözőbb okoknál fogva, időközben nem vesznek el. Az utóbbi esetben a munkaadói nyilvántartások alapján némelykor öt esztendőre visszamenőleg kellene rekonstruálni az illető munkavállaló biztosítási történetét, nehogy az, az öregségi és rokkantsági biztosítással kapcsolatban, esetleg több év alatt szerzett igényeit, várományát teljesen elveszítse. Ez olyan adminisztratív feladat, amelyről az ügyvitel egyszerűsítéséhez fűződő érdekek általános felismerésének időszakában komolyan nem szólhatunk. Egyetlen lehetőség tehát a fényképes biztosítási könyvecske bevezetésével nem helyettesíteni, hanem — a betegségi biztosítás segélyezési költségeinek csökkentése érdekében — kiegészíteni a várománynyilvántartó-rendszert. A biztosító intézmény tehát a jövőben is, sőt a várományrendszer kiépítésével fokozottabb mértékben, várományi lapok adatai alapján jogosítana és ennél a biztosítási műveletnél támpontként venné igénybe a biztosítási könyvecske adatait, a könyvecske tulajdonképpeni értéke személyazonossági igazolvány jellegében lenne. A könyvecske bizonyára gyakori elvesztésekor a várományi rendszer fenntartása esetén a biztosítási történetek rekonstruálásának nem lenne nehézsége. Ezek, hangsúlyozom, fontos szempontok, mert nem indulhatunk ki abból a keresztényietlen, inhumánus, kegyetlen, rideg álláspontból, hogy aki elveszti biztosítási könyvecskéjét, ám lássa mulasztásának, hibájának, könnyelműségének vagy bármilyen magatartásának következményeit. A szociális védelem, különösen a kultúrában, előrelátásban korlátoltak közületi védelmének gondolatával teljesen ellentétbe jut az ilyen felfogás. A valóban szociális álláspont megköveteli, hogy az államhatalom megvédje a gyengét éppen azért, mert gyenge, tökéletlenségéből származó és a közület irányítói által előrelátható mulasztásainak, tökéletlenségeinek egész életre kiható következményeivel szemben. Ebből a szemléletből kifolyólag tartom szüntelenül szemem előtt, hogy vajjon a külön-

böző rendszereknél milyen eszközzel lehet megvédeni a helytelen magatartást tanúsító munkavállalókat tetteiknek vagy mulasztásaiknak esetleg évtizedekre előreható, jövődő megélhetésük alapjait veszélyeztető kihatásaival szemben. Minden rendszer értéke a társadalombiztosításban tehát jelentékeny mértékben attól függ, hogy a jövődő jogigények, várományok biztosítása érdekében milyen mértékben válik lehetővé homálybavesző, már-már feledésbe merült biztosítási történeteknek a bírói kogníció szigorúságát elviselően pontos rekonstruálása.

Előbbi fejtegetéseimből levonom a tételt: a bélyegrendszer, biztosítási, ügyviteli és pénzügyi szempontból egyrészt, szociálpolitikai szempontból másrészt, felette kárhozatos, miért is a fényképes biztosítási könyv bevezetése csak a bélyegrendszer nélkül biztat előnyökkel, ezzel is csupán azzal a feltétellel, hogy a fényképes biztosítási könyv rendszere kiegészítője és nem helyettesítője a biztosítások történetét évtizedekre visszamenően feltüntető várománynyilvántartó-rendszernek.

Vizsgáljuk, értékítéletünk a fényképes biztosítási könyv bevezetésére vonatkozólag miként módosul, ha tekintettel vagyunk a szóbanlevő rendszer alkalmazásának várható ügyviteli és pénzügyi következményeire.

A tartós megőzésre alkalmas, tehát keménykötésű, a munkaviszonyok és a segélyezési esetek feltüntetésére alkalmas, fényképpel ellátott biztosítási könyvecske rendszerének bevezetésével elsősorban jelentékeny nyomdai költségek merülnek fel, melyekhez járul egyazon időpontban 760.000 biztosított és legalább ugyanannyi családtag fényképének előállítására. Ha azonban tekintettel vagyunk arra, különösen a súlyos mezőgazdasági válság idején, hogy iparforgalmi jellegű munkaviszonyban tömegesen fordulnak meg, ha mindjárt átmenetileg is, olyan keresők, akik normális termelési menet mellett, mint önálló gazdálkodók, önálló iparosok, mezőgazdasági munkavállalók, a biztosított népesség körén kívül esnek, ennek figyelembevételével — ezt az álláspontunkat a várományi adatok igazolhatják — egy félesztendő periódus alatt csupán a Társadalombiztosítónál kb. 900.000-re lehet becsülni azokat a keresőket, akik a szóbanforgó időtartam folyamán, biztosítási kötelezettség hatálya alatt álló valamely munkaviszonyban megfordultak. Ezek szerint tehát az új rendszer bevezetésekor aránylag rövid időn belül kb. 900.000 biztosítási könyvecskét, családtagok számára pedig szintén legalább 900.000 biztosítási igazolványt és összesen 1,800.000 fényképet kellene előállítani. Szándékosan teszek különbséget biztosítási könyvecske és biztosítási igazolvány kifejezés között, mert nézetem szerint családtagoknál teljesen felesleges lenne olyan könyv-

vecskének előállítása, mely igénybevett segélyszolgáltatásokon *felül*, az eltartó biztosított összes munkaviszonyát is feltünteti. Ezek szerint a biztosított biztosítási könyvecskéje a személyazonosság igazolásán *felül*, alkalmas lenne az összes munkaviszonyok, biztosítási szolgáltatások feltüntetésére; ettől eltérőleg, a családtagok biztosítási igazolványa csak arra lenne alkalmas, hogy a személyazonosság igazolása mellett, feltüntesse a családtag által az eltartó biztosított jogán igénybevett segélyszolgáltatásokat.

A rendszer bevezetése mindenekelőtt általános bejelentés végrehajtását teszi szükségessé, mely azzal terhelné a munkaadókat, hogy összes biztosításra kötelezett munkavállalóikkal kapcsolatban bejelentsék munkavállalóik nevét, anyáik nevét, születési évükön *felül* házastársuk, vagy annak hiányában háztartásuk vezetőjének nevét, törvényes, házasságon kívül született vagy kormányhatósági megerősítéssel örökbefogadott gyermekeit, mostoha-gyermekeit, unokáit, szülőjét és testvérét, a névnek és a születési évnek pontos feltüntetésével. A generális bejelentés adataiban tehát munkavállalónként pontosan fel kell tüntetni mindazokat, akik az 1927: XXI. t.-c. 32. §-ának rendelkezése értelmében a családtagok fogalmi körébe tartoznak. Ez a munkaadókat terhelő jelentős adminisztratív munka elengedhetetlenül szükséges, hogy a begyűjtött és a kerületi pénztárakhoz beérkezett legalább 760.000 jelentés alapján, a társadalombiztosításnak máris túlterhelt adminisztrációja felfektesse a biztosítási igazolványok és biztosítási könyvek százezreit. Mielőtt tovább mennénk, ne feledkezzünk meg arról, hogy miként a múltban minden generális felvételnél bejelentett adatoknak legalább 20-25%-a hibás, ez az arányszám a jelen esetben még súlyosabb lesz, mert figyelembe kell vennünk, hogy ennél a generális bejelentésnél a családtagok körébe tartozó összes egyéneket is fel kell tüntetni, ami például írástudatlan kézműiparos munkaadóknál nem lesz könnyen megoldható feladat. Ezenkívül nem lehet minden ellenőrzés nélkül elfogadni a biztosítottaknak bejelentésén alapuló, a családtagokra vonatkozó adatokat, hanem környezettanulmánnyal kell megállapítani, hogy vajjon a családtagként bejelentett egyének olyan magánjogi viszonyban vannak-e az igényjogosult biztosítottal, melyek alapján megilleti őket a biztosítási igazolvány. Gondoljuk csak el, hogy ennek a környezettanulmánynak a megajtése mit jelent pl. a nagyalföldi vidékeken, ahol előfordul, hogy egy faluban csak négy-öt, esetleg két-három biztosított tartózkodik. Vegyük ezenfelül figyelembe, hogy a magyar ipari munkásság részben ipari, részben pedig mezőgazdasági jellege mellett, a családtagoknak tekintélyes része és a biztosított családfők más

községben, esetleg más kerületi pénztár illetékességének területén laknak. Ez esetben a generális bejelentés adata alapján a bejelentő lapot feldolgozó pénztár köteles lenne megkeresni az illető családtag lakóhelye szempontjából illetékes kerületi pénztárt vagy kirendeltséget, hogy az utóbbi környezettanulmánnyal, vagy ha kell, a családtagok behívásával és beható kivizsgálással megállapítsa, hogy vajjon — az 1927: XXI. t.-c. 32. §-a alapján elbírálva — a bejelentésben megjelölt helyzet fedi-e a tényleges helyzetet. Az adminisztratív leegyszerűsítésnek fanatikusai ezzel szemben minden bizonnyal azt követelnék, hogy minden közbeszó igazgatási egység megkerülésével, a bejelentést feldolgozó szerv közvetlenül lépjen az érdekelt családtaggal érintkezésbe. Aki ilyent javasol, nem ismeri annak nehézségét, hogy az — esetleg minden iskolázottságot nélkülöző — biztosított milyen feltételek mellett, milyen mértékben tud írásbeli választ adni a biztosítási tényálladási elemek felderítését célzó megkeresésre és a nagy nehézséggel elkészített válasz mennyiben lehet alkalmas a családtagot megillető biztosítási jogosítvány kiállítására. Ezt a lehetőséget tehát megfontolásainknál mellőznünk kell.

A következő lépés a fényképek beszerzése. A hatályos rendelkezések értelmében ennek költségével a munkaadót, vagy a munkavállalót terhelni nem lehet. Ez, mint dologi kiadás, ismét a társadalombiztosítás adminisztratív költségeit növelné. A biztosítottakat ellenben be kell hívni a társadalombiztosító szervezeteihez, hogy ott őket lefotografálják. Nyilvánvaló, hogy legalább 760.000 embernek fényképezés céljából való behívása borzalmas adminisztratív feladat. A társadalombiztosítói választásokból jól tudjuk, hogy milyen nehéz a biztosító szervnek közvetlen érintkezésbe lépni a biztosítottal. Laikusok talán azt hinnék, hogy ez a nehézség azonnal megoldható, mihelyt a biztosító szerv megkeresi azt a munkaadót, aki a biztosítottat utoljára bejelentette. Minthogy az első generális bejelentéstől számítva, melyről az imént szólottunk, a 760.000 biztosítási igazolvány és legalább 760.000 biztosítási könyvecske felfektetéséig, ha az mindjárt folyamatosan történik is, időközben hosszabb-rövidebb idő telik el, melynek tartama alatt a biztosítottak tekintélyes része munkaviszonyt változtatott, a fényképezés céljából kibocsátott megkeresés elküldése előtt közvetlenül a várományi lapok adatai alapján meg kellene állapítani, hogy a szóbanlevő biztosított az utoljára beérkezett jelentés szerint hol van munkaviszonyban és ehhez a munkaadóhoz kellene címezni a megkeresést. Az ipari munkaviszony gyors változásai következtében pl. az építkezéseknél, útépitéseknél, pályafenntartási munkálatoknál, a gyakori munkaviszony-változtatással kapcsolatban tömegesen fog előfordulni,

hogy a megkeresés már nem fogja a címzettet az utoljára bejelentett munkaviszonyban találni, miért is a kiállított biztosítási könyvecskéjét és igazolványát skontrolba kell tenni, amíg vele kapcsolatban újabb bejelentés vagy szolgáltatásra irányuló igénylés bekövetkezik. Előfordulhat azonban, hogy az illető újabb munkaviszonyban más biztosítási szerv, más eljáró pénztár kompetenciájának, illetőleg illetékességének hatáskörébe lép, miért is biztosítási könyvecskéjét csak akkor kapja meg, ha őt munkaadója, mint biztosítási könyvecskével nem rendelkező munkavállalót, az 1927: XXI. t.-c. 32. §-ának rendelkezéseire figyelemmel kitöltött speciális jelentő-lapon jelenti be és az ezzel a bejelentéssel provokált fényképfelvétel elkészítését célzó megkeresés a bejelentett munkavállalót még az ily módon bejelentő munkaadónál találja. Már ezekből az esetekből is kitűnik, hogy távolról sem lenne elégséges, ha a munkaadók csupán egyszeri bejelentéssel közölnék a biztosító intézettel a családtagokra vonatkozó adatokat, mert a generális bejelentések időpontjában a munkavállalóknak legalább 10-12%-a munkahiányban szenved, tekintélyes része beteg, jelentős hányadnak munkaviszonyát a munkaadója oktanul eltitkolja, mások viszont biztosítási kötelezettség hatálya alá nem eső, pl. mezőgazdasági munkaviszonyban tevékenykednek. Az egész biztosított népeiséget tehát biztosítási könyvecskével és biztosítási igazolvánnyal ily módon csak akkor láthatjuk el, ha a munkaadók új bejelentéskor, tehát nem bérváltozás jelentésekor, a biztosítottokra vonatkozó adatokon felül a fentebb vázolt módon feltüntetik a családtagokra vonatkozó összes adatokat. Ez esetben a bejelentés beérkezése után az eljáró pénztárnak módjában áll ellenőrizni, hogy vajjon a bejelentett munkavállaló számára kibocsátottak-e biztosítási könyvecskét, vagy olyan esetről van szó, ami jelenleg új várományi lap feltéktetését, a jövőben esetleg egyszersmind új biztosítási könyvecske kiállítását, a biztosítottnak fényképezés céljából behívását, a fényképezés megejtését, a könyvecske kiszolgáltatását teszi szükségessé. Mi módon történjék a fényképezés? Az ipari életnek sűrűsödési pontjain a társadalombiztosító vagy saját gyorsfényképészeti üzemet létesíthet, vagy erre vonatkozólag megállapodásra léphet különböző fényképészekkel. Az utóbbi esetben a fényképezés céljából kibocsátott megkeresés feltünteti, hogy a biztosított melyik fényképésznél, vagy mely fényképészek közül hol fényképeztesse le magát és fényképével együtt milyen határidőn belül köteles, a fényképnek könyvecskébe való beillesztése és a szabályosan kiállított könyvecskének és biztosítási igazolványoknak átvétele céljából, a kerületi pénztárnál jelentkezni. Amikor tehát a munkavállaló fényképével együtt a kerületi

pénztárnál jelentkeznék, a bejelentési adatok és a már revideált tények alapján kiállított biztosítási könyvecske és a hozzátartozó családtagi igazolványok, kiszolgáltatásra készen, skontróban állnának, melyeket a tagnak a fényképpel együtt való jelentkezésekor a személyi azonosságnak igazolása — ez is mennyire nehéz lenne, ha a visszaéléseket teljesen ki akarnók küszöbölni — továbbá a fényképnek a könyvecskébe való illesztése után ki lehet szolgáltatni. Ez az eljárás nem ad hoc adminisztratív feladatként jelentkeznék, hanem tartós igazgatási agendaképen. Megfigyeléseink szerint állandó a hullámozás a mezőgazdasági és ipari népesség között, miért mindig újabb és újabb munkásrétegek fordulnak meg a biztosított állományban.

Az új rendszer alkalmazásával járó tömeges jellegű adminisztratív feladatnak egyenletes megosztása érdekében indokolható lenne ez új rendszernek fokozatos bevezetése. Ezt oly módon képzeljük el, hogy például negyedévenként csak bizonyos betűvel kezdődő nevű munkavállalók biztosítási könyvrendszerét legyen köteles az intézmény adminisztratív feladatként megoldani. Ez esetben a munkaadók nem lennének kénytelenek egyetlen generális bejelentésnél egész munkásállományukra vonatkozólag családtagok körviszonyait részletező jelentést szolgáltatni, másrésztől az új ügyviteli feladat adminisztrálásával járó teendők tömegessége csappanna, ezáltal pontosabban, tökéletesebben lehetne — esetleg 3-4 év alatt — az új rendszert fokozatosan megvalósítani.

Mind az egy éven belül végrehajtott, mind a fokozatosan megvalósítható reform elvben végrehajtható az előbb vázolt módon, midőn a munkaadók jelentései alapján készíti el az adminisztráció a biztosítási könyvecskéket és természetesen a végrehajtott helyzetvizsgálatok megejtése után, a fényképpel és személyazonossági bizonyítvánnyal való jelentkezésre hívja fel a biztosítottat; vagy az alább elképzelt de még mindig nagy költséggel és sok adminisztratív munkával nehezen megvalósítható módon. A biztosító intézet, illetőleg kerületi pénztárak kirendeltsége mindazokat a munkavállalókat, akiknek az illető szervnél élő várományi lapjuk van, turnusokba osztva felszólítaná, hogy rendelkezésükre álló bármily, a személyazonosság és családi viszonyok tisztázására alkalmas bizonyítványokkal, megállapított helyen jelentkezzenek. A személyes jelentkezéskor nagyobb helyeken a pénztár róluk gyorsfényképeket készített, melynek előállítási tartama alatt, vagy ha a biztosítottak helyben laknak, a másnapi munkaórák után számukra kiállítják a biztosítási könyvecskét és az előzőleg megejtett küellenőrzési jegyzőkönyv adatai alapján a családtagok igazolványait. Azon-

ban e gondolat amilyen egyszerű, olyannyira nehezen valósítható meg. Elsősorban, amint már előbb is hangsúlyoztam, nincs nagyobb nehézség a szociális biztosításban — nálunk és külföldön egyaránt — mint közvetlen adminisztratív kapcsolatot teremteni a biztosító intézet és a biztosított között. A munkaviszonyok gyakori változása következtében alig 70-80%-os valószínűsége van annak, hogy az utolsó bejelentés alapján címzett megkeresés a biztosítottat az intézet nyilvántartásaiban feltüntetett utolsó munkaviszonyában tényleg megtalálja. A biztosító intézetek pedig, Angliát kivéve, sehol a világon nem ismerik tagjaik lakásának címét, minthogy a munkásosztálynál az állandó lakásnak a hiánya, vagy a lakhelynek, sokszor ágyhelynek, gyakori változtatása következtében a biztosítottaknak lakcím szerinti nyilvántartása, vagy a biztosítottak lakcímének a nyilvántartása rendkívül költséges és az eredménnyel arányban nem álló adminisztratív feladatnak minősül. És, ha mindjárt büntetőszankció terhe alatt köteleznék a munkavállalókat, hogy a megjelölt hét folyamán bármely munkanapon a munkaidőn kívüli órákban a biztosító szervnél jelentkezzenek, a munkavállalók tekintélyes része bizalmatlanságból, a fényképes igazolvánnyal szemben táplált ellenszenvé okán és számos irracionális elem közre játszása következtében, melyeket e helyen nem kívánok részletezni, nem tenne eleget a felszólításnak. Mielőtt ennél az eljárásnál a szükségesnek látszó adminisztratív lépéseket vizsgálnók, legyünk tekintettel arra is, hogy miután az intézethez beérkezett jelentések egy része mindig hibás, a kibocsátott megkeresések tömegében is érezhetővé válik a kezdeti hibaforrás, a megkeresések csak a munkaadókhoz irányíthatók, az expedálás, szállítás, megkeresett nyomtatványoknak a munkaadóknál való kezelése, esetleges mulasztások következtében, kezdeti 10-15%-os hibaforrás legalább 25%-ra fog emelkedni, ami a munkavállalók animozitásával párosulva, már a meginduláskor devalválja magát a rendszert. De ha mégis feltételezzük, hogy a munkaidőn kívüli órákban a munkavállalók rendszeresen fognak jelentkezni a biztosítási igazolványok és a családtagi igazolványok átvétele céljából, ezt csak úgy képzelhetjük el, hogy a biztosított a személyazonosságának igazolásakor a fényképezés céljából családtagjaival együtt jelentkezik, mert ellenkező esetben nehezen lehetne megállapítani, hogy vajon a fényképezés céljából beküldött, vagy a kijelölt fényképészhez utasított családtag azonos-e azzal, akinek adatait a biztosított bemondása és a küellenőrzéskor készített jegyzőkönyv alapján felfektetett családtagi igazolvány igényjegyesültségként igazol. Már ez a megoldás is nagyobb nehézségekbe ütköznék vidéken, tehát a kerületi pénztárak és kirendeltségek

székhelyein kívül fekvő községekben, ahol a nem mindig 100%-osan megbízható pénztári megbízottnak válik feladatává a családtagok igényjogosultságának elbírálása, személyazonosságuk igazolása és a megjelölt fényképésznél ellenőrzése annak, hogy vajjon a fényképezett egyén azonos-e azzal a családtaggal, akiről igazolványt kívánnak kiállítani. Elvégre nem lehet az emberek százezreit arra kötelezni, hogy a ma alig előteremthető költséggel családtagjaikkal együtt a megyeszékhelyre utazzanak és az illetékes kerületi pénztárnál készíttessék el fényképeiket és igazolványaikat. Ebben az esetben is a kerületi pénztár nem mondhatna le arról, hogy küellenőrzéssel kontrollálja a családfő bemondásait, esetleg a szomszédok alapos meghallgatásával. Bemondások alapján kiállított igazolványok értékének valóban alárendelt jelentősége lenne. Tételezzük azonban ismét fel azoknak a gyári munkásoknak az esetét, akik a nagy ipari gócpontokban laknak, családtagjaik pedig a mezőgazdasági vidékeken. A családfő még ha eleget tenne is az őt behívó megkeresésnek, jelentkezése, fényképezése, a biztosítási igazolvány kiállítása nem lenne elégséges ahhoz, hogy családtagjainak biztosítási igazolványait ki lehessen számára szolgáltatni. Bemondása alapján ugyanis nem lehet megállapítani, vajjon az előterjesztett iratokban szereplő családtag életben van-e és környeztanulmány nélkül, különösen nehéz azt megállapítani, hogy házasság hiányában a háztartást vezető nő mint igényjogosult tényleg létezik-e és a 60 évesnél idősebb szülők tényleg közös háztartásban élnek-e a biztosítottal. Az utójára megjelölt esetet kivéve, családjától külön élő gyári munkás családtagjainak biztosítási igazolványát az intézet csak akkor állíthatja ki, ha előzőleg az ügyben a család lakhelye szempontjából illetékeskerületi pénztárat, illetőleg kirendeltséget megkereste, az utóbbi a szükséges környeztanulmányt lefolytatta, a helyzetet kivizsgálta és erről megnyugtató jelentést tett annak a kerületi szervnek, ahol maga a biztosított családfő jelentkezett. Ez megint nem szórványos, hanem tízezerrel előforduló eset, mert olyan arányú levelezést, jegyzőkönyvvezetést, környeztanulmányozást tenne szükségessé, hogy ennek a feladatnak ellátását a jelenlegi, most is — bizonyára kitűnő szakértők által — csalahatlatlanul «túlméretezettének» minősített társadalombiztosítási bürokrácia vállalni nem tudná és ami ismét a szociális elv érvényesítésének rovására, a bürokratikus cselekvések költségeit növelné.

Felmerülhet az a megfontolás, hogy esetleg büntető szankciókkal kellene sújtani azt a munkaadót, aki biztosítási könyvecskével nem rendelkező biztosítottat alkalmaz. Természetesen ilyen büntető rendelkezések alkalmazása előtt a törvényben át-

meneti időt kellene megállapítani, melynek folyamán a biztosítottak talán nevük kezdőbetűi szerint megállapított 2-3 hónapi időszakon belül, az igazolványok kitöltése céljából az illetékes biztosítási szervnél kötelesek jelentkezni. Aki a magyar munkáskérdéssel állandóan foglalkozik, jól tudja, hogy a jogszabályokat ismerő és azokat betartó néhány ezer munkaadó kivételével, a munkaadók tekintélyes része még a munkakönyvre vonatkozó hatósági előírásokat sem tartja be. Teherbíróképességében olyanmire meggyengült magyar társadalom hogyan tudná elviselni azt az adóterhet, mely fedezné a Nagymagyaralföldön szétszórt községekben és tanyákon dolgozó kézműiparosok által foglalkoztatott munkavállalók munkaviszonyainak ellenőrzési költségeit? Az iparfelügyelet rendszerének, a biztosítási üzemellenőrzésnek nagyarányú kiépítése lenne előfeltétele az ismertetett büntető szankciónak. A munkaadókat terhelő *azonnali bejelentésnek* törvényben stipulálása, a szerzett tapasztalatok alapján, megoldhatatlan nehézségekbe ütközik, miért is a törvényhozás a munkaadót csak arra kötelezi, hogy a belépéstől számított 8 napon belül jelentse be alkalmazottját. Üzemellenőrzéskor például az építővállalkozó az ellenőrző közegnek azt válaszolná, hogy 2 vagy 3 napja foglalkoztatja a kérdéses munkavállalót, aki jelezte, hogy a bejelentésre előírt határidőre bemutatja a biztosítási könyvecskéjét. Való, hogy a bérjegyzék alapján meg lehetne állapítani, mikor vette kezdetét az illető munkaviszonya, de csak akik tapasztalatlanságból eredő bátorsággal hisznek az élő jogszabályok tényleges hatályosságában, tételezik fel, hogy valamennyi munkaadó bérjegyzéket vezet. A gyáripar, jól tudjuk, munkairodákkal, bériródákkal dolgozik, de bizony az ötnél több munkavállalót foglalkoztató falusi kézműves is számtalan esetben elmulasztja a bérjegyzék vezetését. Nehezen tudom elképzelni, hogy, midőn fagyos hétfői reggelen, az építőmunka kezdetén összeverődik az új munkaalalmat megszimatóló néhány munkás, a pallér első dolga lesz, hogy alaposan megvizsgálja a biztosítási könyvecskéket és hogy a Társadalombiztosító fényképészéhez utalja azt, aki ilyennel nem rendelkezik. Legjobb esetben a pallér azonnal megindítja a munkát és legfeljebb ebédszünet során figyelmezteti a munkásokat, hogy jó lesz a biztosítási könyvecskét beszerezni. Nem tudom, hogy a biztosítási könyvecske miért menne át nagyobb mértékben a gyakorlatba mint a munkakönyv, melynek viselése nélkül elvben senkisé is léphet ipari munkaviszonyba. Erre talán azt lehet válaszolni, hogy a betegségi biztosítás kockázata minden munkást közvetlenül fenyeget és ha a biztosítási könyvecske hiánya a biztosítási szolgáltatásra jogosultságnak elvesztését jelentené, a könyvecskének kiváltásával mindenki igyekeznék

sürgősen elhárítani az őt különben fenyegető egészségi és anyagi hátrányt. Az előző fejtegetésekből azonban kitűnik, hogy a biztosítási könyvecske és a vele kapcsolatos családtagi igazolványok kiállításának annyi adminisztratív előfeltétele van, hogy számos esetben a Társadalombiztosító ellenőrzési tevékenysége okán, nem pedig a tag mulasztása következtében fogja a biztosított biztosítási könyvecskéjét nélkülözni. Vajjon ilyen esetekben el lehetne utasítani a tagnak biztosítási szolgáltatásra irányuló igényét? Nem. Minden esetben ki kellene vizsgálni, hogy vajjon a tag biztosítási könyvecskéjét milyen körülmények következtében nélkülözi, ami ismét a betegsegélyezés jogosítási munkálatainak lassulását és az adminisztratív költségeknek emelkedését jelentené.

A biztosítási könyvecske-rendszer bevezetésének előfeltétele, hogy a munkábalépésnél minden munkaadó mindenekelőtt köteles legyen munkavállalójának személyazonosságát elbírálni. Történjék ez, a már birtokban levő biztosítási könyvecskének átvételével és abba a munkaviszony kezdetének bejegyzésével, vagy ha ilyen hiányzik, a bejelentéssel együtt annak jelzésével, hogy a bejelentett munkavállaló biztosítási könyvecskével nem rendelkezik. Ugyan hány munkás visz magával hiteltérdemlő személyazonossági igazolványt, a munkakönyvvel rendelkezők kivételével? Elsősorban a biztosítottak érdeke, hogy mindig egy és ugyanazon név alatt lépjenek munkaviszonyba, mert ellenkező esetben a más cím alatt szerzett öregségi és rokkantsági biztosítási várományuk fejlődése megszakad, de azok a biztosítottak, akik betegségi biztosítási igényeiket más név alatt már kimerítették — mint már említettem — hajlanak arra, hogy más biztosítási szervnél, más név alatt szerepelve, újabb betegségi biztosítási szolgáltatásra tegyenek szert, nem törődve azzal, hogy jogtalan magatartásuknak esetleg évtizedek múlva mi lesz a következménye. A várományi lap és a biztosítási könyvecske alapján csak azt lehet ellenőrizni, hogy valaki mennyi biztosítási szolgáltatást élvezett egyazon név alatt. Nem lehet elbírálni, hogy vajjon az illető nem szerepel-e különböző nevek alatt a biztosításban. Ennek a lehetőségét korlátozza legtöbbször a munkavállalónak józansága, mely arra készteti, hogy egyazon név alatt szerepelve, megőrizze az öregségi biztosításban szerzett jogokat. Különösen a fiatalabb munkásoknál azonban gyenge ennek a mozzanatnak a hatóereje. A betegségi biztosítás szempontjából pedig végzetes lenne, ha ugyanazok a személyek különböző név alatt rendelkeznének biztosítási könyvecskével. Ennek megakadályozása a legszigorúbb személyazonossági igazolást kíván az esetet bejelentő munkaadó vagy az új igazolványt felfektető biztosító szerv részéről, aszerint, hogy

a biztosítási könyvecskét az adminisztráció a munkaadó bejelentése, vagy a munkavállalónak igazolványaival és családtagjaival együttes jelentkezése alapján állítja ki. A munkástömegek családi viszonyainak tisztázása a munkaviszony kezdeténél, illetőleg az új biztosítási könyvecskének, igazolványoknak kiállításánál, a munkaadóra annyira feszélyező, az adminisztrációt lassító feladat, hogy a munkaadó újabb munkásoknak alkalmazása helyett, inkább tartósan dolgoztat a meglevőkkel, az adminisztráció pedig, hogy legalább formálisan megoldhassa különben el nem végezhető feladatát, felületesen bírálja el az eléje terjesztett igazolványokat, újabb komplikációkat és költségesebb ellenőrzési feladatokat okozva ezáltal. A gyakorlati élet mindig bonyolultabb funkcióinak előzetes elképzelésénél. Ezért bármily visszataszító, túlzottan összetett, sok hibaforrástól terhes, nagy költségeket sejtítő és beláthatatlan ügyviteli komplikációkkal fenyegető ez a kép, melyet az új rendszerről olvasóink elé vetítettünk, még távolról sem olyan kuszált, mint az a helyzet, melyet egy ilyen reformnak gyors keresztülvitele jelentene, olyan munkafeladatokat hártva a Társadalombiztosító ügyvitelére, melyek gátlását jelentenék a tulajdonképpeni szociális munkának. *Súlyos szankciókkal körülbástyázva, a bélyegrendszertől különválasztottan, a várománynyilvántartó szisztéma kiegészítéseképpen elképzelt fényképes biztosítási könyvrendszer a társadalombiztosítás ügyvitelének teljes megbénítása nélkül, csak fokozatosan, 3-5 esztendő alatt valósítható meg.* A terv realizálásának ügyviteli valószínűsége mellett, azonban figyelembe kell venni rentabilitásának lehetőségeit. A Társadalombiztosító 760.000, átlagosan megállapítható taglétszáma mellett, legalább 240.000 azoknak száma, akik rövidebb-hosszabb időre fordulnak meg a biztosítási viszonyban és ezáltal biztosítási könyvecskét igényelnének. A Magánalkalmazottak Biztosító Intézetének, a hajózási biztosítónak, a posta, a dohánygyárak, a Máv. biztosítottjaival együtt, legalább 1,200.000-re becsülhető azoknak száma, akiket a szóban levő rendszer teljes végrehajtása céljából egy esztendőn belül biztosítási könyvecskével kellene felszerelni. Legalább ugyanennyire becsülhető az 1927: XXI. t.-c. 32. §-a értelmében a családtagnak minősült eltartottak száma. Ez 2,400.000 biztosítási könyvecske és igazolvány kiállítását teszi szükségessé. 1,200.000, legalább ötéves munkaviszony sorozat és szolgáltatási eset feljegyzésére alkalmas fényképes könyvecske körülbelül 960.000 pengőbe kerülne. Ehhez járul legalább 1,200.000 biztosítási igazolvány, melyeknél, a munkaviszony feltüntetésére alkalmas rész kihagyása mellett, a felmerülő költség körülbelül 720.000 pengő lenne. Ehhez a nyomtatvány és fényképköltséghez járulna a súlyosabb tehertétel,

az e célra szolgáló speciális jelentések nyomtatványköltsége, azoknak feldolgozásával járó személyi és dologi kiadás, a biztosítottaknak megjelenés céljából való felszólításával járó nyomtatvány, adataiknak felvételével járó nyomtatvány és személyi kiadás a családtagok viszonyainak kivizsgálása céljából végrehajtott környezettanulmányok költsége, ahol a biztosított a családtól külön él, más biztosító szervek megkeresésének, azok eljárásának, levelezésnek költsége, a megtelt, elveszett, megsemmisült biztosítási könyvecskék helyett újaknak kiállításával járó költség, pénztári megbízottaknak, biztosító szervek székhelyein kívül fekvő községekben a családtagok fényképezésével és igazolásával felmerülő költségek, a könyvecskék kibocsátásával kapcsolatban a biztosító szervek között felmerült vitás ügyek elintézése, végül az a tetemes kiadás, mely azzal kapcsolatos, hogy a biztosítottnak nem a munkahelyén, hanem más kerületi szerv illetékességi területén fekvő községben lakó családtagja segélyre jelentkezésekor, még ha családtagi igazolvánnyal rendelkezik is, írásban, távbeszélő útján meg kell állapítani, hogy vajjon az a biztosított, akinek jogán szolgáltatást igényel, munkaviszonya vagy passzív tagsága alapján igényjogosult-e a biztosítási szolgáltatásokra. A vázolt adminisztratív feladatokkal járó személyi és dologi kiadások biztosítottanként legalább 1 pengőbe, tehát 1,200.000 pengőbe kerülnének, a fényképezésnek, a könyvecskék és igazolványok beszerzésének költségeivel együtt tehát kereken kb. 3,000.000 pengő kiadást jelentene a biztosítási könyvrendszer bevezetése. Ezzel csak az intézményeket terhelő közvetlen kiadásokat, helyesebben anyagi hátrányt kívántam megjelölni. Ezenfelül számítani kell azokkal az anyagiakban is jelentkező károkkal, melyek a társadalombiztosítás intézményeit annak okán terhelnék, hogy változatlan személyzeti létszám mellett lennének kötelesek ellátni igen bonyolult, tömeges kiszállást, rengeteg levelezést igénylő adminisztratív feladatokat. Ennek az igazgatási helyzetnek kialakulása maga után vonná nem az intézmények tisztviselői munkaidejének meghosszabbítását, mert azt meghosszabbítani, mikor minden ellenérték nélkül számos tisztviselő most is rendszeresen esti órákig dolgozik, nem lehet, hanem a munkaütemnek a munkakvalitás rovására érvényesülő gyorsulását. A fokozottabb iramú, felületes munka, mely mellett komolyabb elmerülés, a jogesetek beható tisztázása, a levelezések lelkiismeretes revíziója, éber számítési munka, termékeny szellemi koncentráció lehetetlenné válik, devalválna az adminisztratív munkának máris sokak által kifogásolt kvalitását. Valóban nehezen lehet értékelni, hogy ez a reform következtében minden valószínűség szerint kialakuló jelenség, mennyiben jelenti csupán az adminisztratív munka értéké-

nek hanyatlását és mennyiben vonna maga után káros szociális következményeket.

A biztosítási könyvrendszer tervének értékelésénél nem minden túlzástól ment optimizmussal tételezzük fel a családtagok segélyezési költségeinek, a családtagok orvosi és gyógyszerellátásával járó kiadásoknak lényeges csökkenését. Vajjon ez felülmúlná a biztosított és a családtagok segélyezésével kapcsolatban együttvéve felmerülő összes készpénz és nem készpénz költségek 5%-át, tehát kb. 2,300.000 pengőt? Alig hiszem. Bárminnyire is feltételezhető, hogy a rendkívüli súlyos gazdasági válság nyomása alatt sorvadó magyar munkásosztály tagjainak egészségvédelme érdekében számos jogtalan cselekedetre képes, még mindig nem hiszem el, hogy ez olyan arányokat öltene, hogy a biztosítási könyvecske nehezen realizálható bevezetése következtében idők multával az összes segélyezési költségek 5%-os csökkenése válnék elérhetővé. Tételezzük azonban fel, hogy ez mégis sikerülne. Ez esetben is a Társadalombiztosítóra csupán a bevezetéssel kapcsolatban eső 2½-3 millió és az évenként visszatérő legalább 800.000—1,000.000 bürokratikus költségtöbblettel szemben állna 2,300.000 pengő «megtakarítás». Egy 5 esztendő ciklust véve számításba, hiszen nyomorúságunkban csak a magunk jelenével foglalkozunk, az első évben a Társadalombiztosítónál 2 ½ millió, a reakövetkező 4 évben évenként 800.000, összesen 5,700.000 pengő adminisztratív kiadással számoljunk. Az első évben az újítás nem éreztetné még a maga hatását, négy esztendő folyamán pedig az évenként maximálisan 2,300.000 pengő segélyezési megtakarítás 9,200.000 pengőt tenne ki. Négy esztendő mérleg javítás tiszta eredménye tehát legkedvezőbb esetben 3½ millió pengő lenne. A Társadalombiztosító betegségi ágazatának évi költségvetése nyersen 50 millió pengő, 5 évi periódus költségvetése nyersen 250 millió pengő. A biztosítási könyv rendszerének bevezetése tehát 250 millió pengő 5 esztendő költségvetési keret mellett 3½ millió megtakarítást eredményezne. Ha azonban minden kifogásunk ellenére feltételezzük, hogy a biztosítási könyvrendszer bevezetése nem teremt adminisztratív káoszt a társadalombiztosításban és annak alkalmazásával egyes biztosítási szolgáltatások költsége 5%-kal csökkenthető, akkor is vétőt emelünk a biztosítási szolgáltatások csökkentésének és az adminisztratív költségek emelésének egyenmű tételekként való szembeállításával szemben. *Adminisztratív költségszaporulatot nem lehet szociális juttatások korlátozásával kompenzálni.* A szociálpolitika csődjét jelenti az a mérleg, mely 5 éves periódusban 3y₂ millió megtakarítást azáltal eredményez, hogy 5,700.000 P adminisztratív költségtöbblettel, tehát ennyi személyi és dologi

kiadásszaporulattal csikar ki legfeljebb 9,200.000 pengő megtakarítást a biztosítási jó szolgáltatások tételeinél. *Az improduktív adminisztratív költségek fejlődése eredményezné tehát a biztosítási könyvrendszer bevezetésével a szociális, tehát produktív célra fordított kiadásoknak csökkentését. Közgazdasági és szociálpolitikai szempontból egyaránt értékes lenne minden megtakarítás, mely a produktív kiadásoknak emelésével csökkentené az improduktív költségeket. De megfordítva, az eljárás gazdasági és társadalompolitikai szempontból egyaránt aggályosnak minősülne.* A szociálpolitikailag iskolázottak tetszésével találkozánk pl., ha a profilaktikus hitelkeretnek tágításával elérhető lenne a terápiára fordított költségek mérséklése. Semmiesetre sem találkozánk azonban tárgyilagosan ítélő férfiak konszensusával egy olyan megoldás, mely *az adminisztratív feladatok és költségek tekintélyes emelésével törekszik lefaragni, ha talán jogtalanul is igénybevett, de mindenesetre a magyar nép egészségét öregbítő szolgáltatásokat.* Minden olyan rendszer, újítás, terv, mely közgazdasági és társadalompolitikai szempontból improduktív kiadások fejlesztése árán éri el a népegészség értékállományának gyarapítását jelentő, tehát a közösség szempontjából produktív szolgáltatások terheinek mérséklését, szociális érzülettel telített lelkiismeretekben aggályokat ébreszt.

Nem véletlen, tehát, hogy nincsen e világon kötelező betegségi biztosítás, mely a fényképes biztosítási könyvecskének vagy igazolványnak rendszerével kísérelné meg a — minden országban súlyos nehézségekkel küzködő — betegségyezés kötelezettségeinek korlátozását. A biztosítási könyvrendszer bevezetésének szervezésesztétikai szempontból stílusos megoldása egyike a svéd szociális eszmekörben fogant ama gondolatnak, melynek elméleti szépségénél csak kifogástalan megoldásának lehetetlensége nagyobb.

A kontinentális társadalombiztosítás *túlfinonult*, kicsiszolt, a benne érvényesülést követelő igazságok által désintégrait, törekény szervezete csak költséges injekcióktól serkentve tudja az elnehezdedő élet terhét elviselni. Válsága európszerte mindaddig tart, míg elvetéli a lényegtől idegen, szervezetét megbontó individualista magot és hiánytalanul nem érvényesíti létének alapelvét, a szolidarisztikus gondolatot.

A munkapiac válsága

Az ipari civilizáció élén haladó nemzetek politikai életének mindennapi eseménye az államkormányzatnak és a termelés alanyi tényezői védelmében jelentkező érdekképviseléseknek közös tanács-

kozása a nemzetgazdaság nagy problémái felett. A kormányzatnak és a gazdálkodás vezetőinek határozott formában kibontakozó rendszeres eszmecseréje a modern államélet stílusának jellemző sajátossága. Ezek a tanácskozások intézményes biztosítékai annak, hogy a magángazdasági érdekek védelmére beidegzett vállalkozás és az osztályszellemtől telített szakszervezeti világ az univerzalisztikus szempontokat képviselő államférfiak ajkairól megismeri a vállalkozók parányi töredékét talán sértő, de a nemzetgazdaság egyetemére mindenkor felemelő közületi szempontokat. Az állam hajója irányítóinak nagy kontúrokhöz szoktatott szemlélete pedig megbarátkozik a milliányi változatosságban megnyilatkozó apró, de a maguk tömegességében lényeges részlet jelenségeknek komoly politikai megfontolásokat sürgető értékelésével. Különösen nagy értéket kell tulajdonítanunk annak, ha ellentétes világnézet szellemében élő férfiak ülnek össze gondolatcserére, hogy közös erőfeszítéssel munkáljanak ki megoldásokat, melyeknek kiérlelése és valóraváltása csak a kormányzatnak és a termelés alanyi tényezőinek a nemzeti gondolat jegyében kibontakozó összműködésével vezethet sikerre. És ha a hideg okfejtések és számvetések világában végrehajtott munka kitermeli a maga értékes gyümölcseit, ez nem egy pártnak, nem is valamely osztálynak vagy gazdasági életformájának lesz a sikere, hanem a közösségé, a nemzeté, melynek kulturális és egészségi értékállománya fog gyarapodni a nemzetgazdaságnak megszilárdult fundamentumán. Hogy erre a közös erőfeszítésre sohasem volt oly nagy mértékben szükség, mint manapság, azt perdöntő módon igazolják a magyar munkahiány indexszámai.

A munkahiány mindig közvetett jelenség. Mértéke és fejlődése a nemzet gazdasági akcióképességének tanúbizonysága. A magyar munkapiac jelzőszámai dermesztő fénnel hirdetik, hogy komoly gazdasági tényezők bénítják a magyar vállalkozást termelői funkcióinak kifejtésében. Amíg ugyanis 1927 februárjában a hatósági munkaközvetítő hivataloknál 100 betölthető munkahelyre 1134, 1928-ban pedig 1979 munkakereső esett, addig ez az arányszám 1929-ben 1827-re javult, hogy 1930 február havában 6585-re rosszabbodjék. Az utolsó három esztendő alatt tehát a munkapiac helyzete 481 százalékkal romlott. Becsüljük meg, hogy a romló irányzat következtében a hazai ipari munkavállalók közül hány tengődik kereset nélkül. A szakszervezetek kimutatása szerint, a szervezett munkások közül 19.181, tehát a szervezett tagoknak 13.04 százaléka szenved a munka hiányosok sorsát. Figyelembe kell vennünk azonban, hogy az országnak az iparforgalmi szervezkedéssel kapcsolatba hozható 860.000 munkavállalója közül csak; mintegy 145.000 munkás tartozik a Magyarországi Szakszervezeti

Tanácsba felvett szakszervezetek kötelékébe. A szakszervezeti munkaközvetítés kiépített volta és egyéb mozzanatok közrehatása okán, a nem szervezett tagok között a munkahiánynak mértéke, konzervatív becslés szerint, legalább 2 százalékkal magasabbra, tehát 15 százalékra értékelhető. Ez azt jelenti, hogy a nem szervezett magánalkalmazottak és munkások mintegy 700.000 taglétszámából 105.000 a munkahiányosok valószínű száma, amihez, ha hozzáadjuk a 19.000 «szervezett» munkanélkülit, megállapíthatjuk, hogy kb. 124.000 a munkahiányban szenvedő magánalkalmazottak és ipari munkások országos létszáma, tehát családtagokkal együtt legalább 200.000 ember él *minden* kereseti alap nélkül a munkavállaló iparforgalmi népesség keretében.

Bár népszerűtő léleknek szívettépő ez a számadat, belső felindulásunkra írként hat, hogy nem egyedül járjuk a szociális kálváriának népek véréből és verejtékéből áztatott utait, hanem közös a sorsunk Európának legtöbb népével, győzővel, legyőzöttel egyaránt. Mert a munkahiány nem magyar, nem is angol, még kevésbé osztrák, hanem világjelenség. Az amerikai kimutatás szerint 7,800.000 bémunkás nélküli munkahiány okán mindennapi kenyerét «a korlátlan lehetőségek világában». A világ tanító-mesterei a szervezésben, a németek hasztalan fáradoznak azon, hogy gazdaságpolitikai és közigazgatási eszközökkel bár 5 százalékkal mérsékeljék a németbirodalmi munkahiányosoknak két és félmillióra, tehát a munkavállalók 1 4.8 százalékra duzzadt tömegét. A «boldog semlegesek» Dánia és Norvégia 1.4, illetőleg 145 százalékos munkahiánnyal szemben képtelenek megvédeni népüket a munkavezetéssel járó tengernyi szenvedéstől. Angliában pedig a munkahiánynak indexe egy pártpolitikai ideológiát sem hajlandó pártfogásába venni, mert a liberális koalíciós kormány uralma alatt 1922 decemberében 12.9 százalék, Baldwin kormányzata alatt 1928-ban 10.9 százalék volt az angol munkahiányosok arányszáma és midőn MacDonald választási győzelme után, a munkanélküliség gyors leküzdése érdekében, az új regime, Thomas, a nagymultú és kitűnő taktikai érzékkel megáldott szakszervezeti vezető. férfiú irányítása mellett megszervezte a munkanélküliség minisztériumát, — a munkahiányosok száma 1,300.000-re, a vészitjósító arányszám pedig 11.1 százalékra emelkedett. És ez a helyzet Franciaországot és Belgiumot kivéve, európaszerte.

A vezető ipari államok politikai pártjainak irányítói *ma már* elfogulatlanul belátják, hogy az európai gazdasági válsághullámmal dagadó munkahiány csupán hatósági beavatkozással meg nem szüntethető. Európa háborúja 63 milliárd angol font tőkét emésztett fel és vasszigorral érvényesül Európa népeinek rémére John Stuart Mill tétele: *industry is limited by capital* (az ipari termelés-

határa a rendelkezésre álló tőke), Európa rettentő tőkevesztése, a középeurópai gazdasági területen jelentkező tőkehiány és velejárója, a pénz drágasága arra vezethető vissza, hogy Európa fizetési mérlege Amerikával szemben — a 15 milliárd angol font hadihiteleken felül — állandóan passzív, illetőleg újabb tőkék kölcsönvételével tudunk csak eleget tenni fennálló kötelezettségeinknek. Ezért Európában a gazdasági termelő munka csak akkor érheti el a népesség foglalkoztatásához szükséges méreteket, ha a háború kitörésétől kezdve Amerikába vándorolt tőkeerő ismét visszatér az európai termelésbe. A jelen munkahiánya közvetve tehát Európa fizetési mérlegének, tőkeszükségletének problémája. De miként a munkahiány jelensége túlnyomó részben a kormányzati befolyásolás körén kívül eső okokra vezethető vissza, maga a jelenség is teljesen különbözik a munkanélküliségnek háború előtti ismeretes fogalmától. A letűnt békekorszakban a munkapiaci változásokat előidéző gazdasági hullámmozgás oly csekély kilengéseket mutatott fel, hogy e ciklikus változásoknak iránya teljesen eltörpült a gazdasági élet ritmikus elváltozásai, az idényszerű munkanélküliség vagy munkáshiány mellett. A jelen munkahiánya teljesen elütő képet mutat. A gazdasági élet ritmikus változásai felolvadnak a vadul lüktető gazdasági hullámmozgások ciklikus változataiban és csupán az utolsó két esztendő során lehet megfigyelni, hogy a még mindig magasra tornyosuló konjunkturális hullámok mozgásában ismét törvényszerűségek jelentkeznek. A munkapiaci változásokban azonban még mindig a ciklikus és a strukturális elemek uralkodnak. Hazánkban különösen az utóbbin van a hangsúly.

A magyar gazdasági élet szerkezetének erőszakos megbontása, az új ipari forradalom okán jelentkező elváltozások, a szükségletek fejlődése és differenciációja megváltoztatta a magyar nemzetgazdaság szerkezetét, szétbontotta a történelmi századok által kialakított gazdasági összefüggéseket. Új gazdasági beidegződésnek korszakát éljük, formát keresünk az új világgörnyezetben. Ez a strukturális változás sehol sem érezteti oly erőteljesen a maga munkapiacot zavaró, piaci jelenségeket bonyolító káros hatását, mint éppen Magyarországon. Ezért nálunk, a nyugati nemzeteknél is súlyos szociális zavarokat kiváltó ritmikus és ciklikus változások által előidézett munkapiaci válságokat elmélyíti a magyar gazdasági rendszernek jellegzetesen sajátos szerkezeti elváltozása. Népünk megélhetésének rovására érvényesülő tényezők tehát hazánkban összpontosítva jelentkeznek; százezrek számára szüntetik meg a megélhetési alapot, százezreket kényszerítenek arra, hogy saját létükkel teherteleivé váljanak más családoknak, honfitársaiknak és ezzel kimélyítik, kiszélesítik válságos meg-

élhetőségüknek szociális kihatásait. A magyar nép megélhetésének ez a válsága, mely a munkapiac viszonyzámaiban jelentkezik, azonban nemcsak a magyar fogyasztás krízise, hanem alapproblémája elsősorban a magyar termelésnek. Mert amíg a magyar munkahiányosok tömegeinek elszaporodása jelentős mértékben korlátozza belföldi piacunk felvevőképességét, mezőgazdasági termelvényeink és ipari gyártmányaink értékesítésének válságával szemben csak alárendelt jelentőségű eszközökkel harcolhatunk. A magyar munkahiány kérdése tehát nem munkáskérdés. Ez a magyar vállalkozásnak, a magyar mezőgazdaságnak alapproblémája, melynek legalább részleges leküzdése nélkül tartós gazdasági felemelkedésre nincsen lehetőség. Amikor tehát kormányzatunk, a termelés elsőrendű alanyi tényezőivel karöltve, a magyar munkahiány lehető orvoslása érdekében új elhatározásokat érlel, nemcsak szűkebb eszmekörben mozgó szociálpolitikai követelményeknek tesz eleget, hanem a magyar nemzetgazdaság átfogó érdekeit munkálja a nemzeti élet eszményeinek áldozatos szolgálatában.

Ipari munkapiacunk újjászervezése

A magyar munkapiac újjászervezésének kérdése méreteivel és jelentőségeivel szétfeszíti a szociálpolitikai igazgatásnak és technikának szűkre szabott kereteit. Való, hogy a munkapiac válsága csupán másodlagos jelenség, miért is orvoslásának, helyesebben — Európa mai politikai és gazdasági szerkezete mellett egyáltalán elérhető — enyhítésének lehetősége, az elsőrendű gazdaságpolitikai funkciók közvetlen hatáskörén belül fekszik. Felmerül a kérdés, ha a munkapiaci helyzet csak másodlagos jelenség, tünet, miért szólunk a munkapiacnak újjászervezéséről és nem a gazdálkodásnak ezt a káros szociális következményt kiváltó problémáiról. Azért, mert a munkapiac helyzete fokmérője a vállalkozás üzletmenetének, indexe a magyar nép-ellátásnak, mértéke a belföldi fogyasztás kapacitásának. A munkapiacon keresztül érzékelné tudom a termelői szervezet belső átalakulását, módomban van ellenőrizni gazdaságpolitikai intézkedéseknek társadalmi következményeit. Midőn nem a vállalkozáson, hanem a munkapiacon keresztül vizsgálom a közjó szolgálatának lehetőségeit, szempontom nem egyoldalú, hanem átfogó, mert nemcsak azt tekintem, hogy valamely gazdaságpolitikai cselekvés minő mértékben fokozza a vállalkozás bizonyos körének rentabilitását, hanem egyidejűleg azt is, hogy hány magyar ember számára jelent új életlehetőséget, tehát milyen terjedelemben fejleszti a magyar nép megélhetésének gazdasági alapját. Ehhez

a szemlélethez vezet a munkapiac vizsgálata, megtanít bennünket arra, hogy a vállalkozásban, a gazdálkodásban valóban csak az eszközök megszerzésének tevékenységét lássuk, de ne a célt. A gazdaságpolitika célja a közgazdaság körén kívül fekszik: a nemzet anyagi létalapjának megeremtése. Hogy ez milyen mértékben sikerül, vagy mond csődöt, jelzi számunkra a munkapiac mindenkori helyzete.

Az iparforgalmi munkavállalók népességének keretében jelenleg kb. 200.000 magyar nélkülözi megélhetésének alapját. A magyar bajosoknak ez a tömege kiszélesíti a mezőgazdasági munkahiány és általában a mezőgazdasági lakosság vásárlóképességének hanyatlása okán elhatalmasodó értékesítési válságot. Merre a kiút? Segíteni kell, de min: a munkahiányosokon, vagy magán a munkahiányon? Segélyezés, munkahiány esetére szóló biztosítás, szükségmunka — a munkahiányosok megsegítésének ismert lehetősége. A primitív segélyezés módszere fölött pálcát tör minden komoly társadalompolitikus, kül- és belföldön egyaránt. Hatása: a visszaélések tömege, a munkakerülők kitenyésztése, a közületek pénzügyi viszonyainak romlása. A munkahiány esetére szóló biztosítás? Ha a pártatlan munkaközvetítésnek országos kiépítésével egyidejűleg valósulna meg, tehát ha biztosítási szolgáltatásban — az érte már teljesített befizetések arányában — csak az részesül, akinek állástalanságát igazolja az a hatósági közvetítő, melynél — a szokásos munkaidőben — a munkahiányosnak jelentkeznie kell, ez esetben ennek a biztosításnak megvalósítása a szociális fejlődés irányában komoly előrehaladást jelentene. Észszerűséggel azonban építsünk gátat szociális érzéstől átfűtött érzelmeink elé és lássuk be, hogy 1-2 éven belül a munkahiány esetére szóló biztosítás bevezetésével sem segíthetünk a munkahiányos tömegek megélhetési válságán, mert legalább egy esztendő igényel, — és minő adminisztratív költséget! — a munkaközvetítés országos kiépítése, a közvetítéshez és a biztosítás ügyviteléhez szükséges új munkaerők betanítása, másik esztendő a legalább 30-40 heti biztosítási viszony igazolása, hogy a rákövetkező évben kb. négy héten át segílyt lehessen fizetni. Nem akarom ezt a kérdést részletezni, de kijelenthetem: a munkahiány esetére szóló biztosítás társadalompolitikai szempontból bár értékes, nincs semmi tárgyilagos alap azonban annak észszerű feltételezéséhez, hogy — megvalósításától számított két esztendőn belül — az előidézett szociális előnyök felérnek a szociális teher emelkedésével és a szükséges újabb bürokrácia költségeivel járó áldozatokkal. Ezt a biztosítást meg kell valósítani a vállalkozás fejlődő üzletmenete, tartaléktőkék gyűjtésének lehetősége idején. Szükségmunkák? Az összes angol és német szakértők egyhangú felfogása: a szükség-

munka a munkahiányosok támogatásának legköltségesebb módja, minthogy a szükségmunkások fizetése az átlagos munkabéreknél alacsonyabb, a munkateljesítmény alacsonyabb és rossz, sok dologi kiadással jár és kártékony versenyt támaszt a magán-gazdaságnak, a nélkül, hogy komoly gazdasági feladatot kifogástalanul megoldana.

A bajt nem a munkanélküli, hanem a gazdasági élet oldaláról kiindulva kell — a megadott lehetőségek között — orvosolni. Itt mindjárt igen súlyos kérdés merül fel. Az aktuális külföldi kölcsönt kizárólag a már létező vállalatok rentabilitásának fokozására fordítsák-e, vagy a külföldi tőke e ritka arányú beözönlését egyszersmind használják-e föl a magyar nép megélhetésének, jelenleginél teljesebb, anyagi megalapozására. További kérdés: a társadalmi szerkezet nyugodt átalakulásának elősegítése érdekében, a közhasznú gazdaságpolitikai feladatok megoldására elégséges-e a lassan képződő belföldi tőkeerő, vagy nemzetpolitikai követelmény-e a jelentős külföldi tőke behozatalának kivételes lehetőségét a mezőgazdasági termelés átalakulásának könnyítése, a halaszthatatlan, tervszerű belső kolonizációnak fokozatos kimunkálása, továbbá a földbérlő szövetkezetek, földmunkásszövetkezetek, kézműipari, termelőszövetkezetek, lakásépítőszövetkezetek kifejlesztése érdekében gyümölcsoztetni. A kormánynak ismeretes vasútberuházási és útépitési programja, hídépítési terve, a lakáskérdéssel kapcsolatos megfontolások, mind azt mutatják, hogy oly módon is lehet az állampolgároknak mind nagyobb tömegei számára kereseti lehetőséget nyújtó munkaalakalmakat megszervezni, hogy az, egyszersmind a meglévő gazdasági egységek gazdálkodásának rentabilitását is fokozza. Elsőrendű feladat a földmunkásszövetkezetek tőkeszegénységének megszüntetésével, szakértői támogatással kialakított földbérlő szövetkezetek létesítésével és minden további, radikális földbirtokreformot elhárító, tervszerű, lassú, de állandó beltelepítéssel a faluhoz kötni a falu gyermekeit és ezzel megakadályozni az agrárnincsteleneknek városbaözönlését, egy szociológiai értelemben vett városi proletariátus elhatalmasodását. Drága lesz a mezőgazda számára az ipari gyártmány mindaddig, amíg a faluról a városba tóduló nincstelenek ellepik az ipari munkapiacot és ezzel szociális leromlásuknak terhet a városok munkaadó társadalmára hárítják. A munkapiac újjászervezésének előfeltétele az agrártermelésre hivatott népességnek megtartása a falvak kereteiben. A városba, jelesül a fővárosba összpontosuló munkásságnak országos, arányos elosztását jelentékeny vasúti szállítási kedvezményekkel lehet megoldani, ami a közület szempontjából még mindig lényegesen alacsonyabb teher, mint az összezsúfolt

hatalmas munkásfelesleggel járó szociális és közigazgatási költség.

Az agrárelemeknek az ipari munkapiacról fokozatos levezetése mellett, szociálpolitikai eszközökkel meg kell szüntetnünk, a hazánkban különösen nagy mértékben jelentkező, eredetileg angol jelenséget, a dilution of labour-t, a «munka felelesztését». Ez a jelenség minden ipari forradalomnak velejárója. Lényege: az automatikus és a részben automatikus gépek tömeges alkalmazása következtében, az olcsó, tanulatlan női és gyermekmunkásoknak, a tanult, felnőtt, családos, magasabb bért kívánó munkások rovására való tömeges alkalmazása. Magyarországon 1927-ben a statisztikai felvételnél számításba vett ipari munkások 17.9 %-a, 133.307 munkás, fiatalkorú volt és a felvételnél 20.147 gyermeket találtak munkaviszonyban. A kereső foglalkozást üző nők arányszáma 1910-ben 19-8%, 1920-ban 27.5% volt, 1927-ben pedig az iparban alkalmazottak 20.1 %-a, az irodai alkalmazottaknak 26.7%-a volt nő. Miért? Mert a fiatalkorúak, nők és gyermekek üzemi védelmére vonatkozó hazai jogszabályok mai napig nincsenek végrehajtva. Nálunk fokozott mértékben szorítja ki a munkaviszonyból a családos felnőttet a gyermek és fiatalkorú, mert az a kitűnő szociális törvényünk (1928: V), melynek értelmében ezeknek a «védett» rétegeknek alkalmazása szociális teherrel jár, csak papíron hatályos. Ha végrehajtják ezeket a különben értékes jogszabályokat, a nők, fiatalkorúak és gyermekek alkalmazásával járó szociális teher el fogja riasztani a munkaadókat a nők és gyermekek tömeges alkalmazásától, a munkaalcalom megnyílik a felnőtt, tanult, családos munkavállalók előtt.

A törvényes munkásvédelemnek európaszerte érvényesülő eljárásával, az ipari munkaidőnek törvényes korlátozásával is kedvezően alakíthatjuk munkapiacunkat. Itt természetesen társadalompolitikai szempontból értékes eredmények kimunkálására csak akkor nyílik lehetőség, ha a munkaidő korlátozásánál számolnak a különböző iparágak eltérő üzemtechnikai követelményeivel és a 8 órás munkanap elvének realizálásánál termékeny összhangban érvényesül a vállalkozásnak és az embervédelemnek csak látszólagosan ellentétes követelménye. Valószínű feltevés, hogy a gyártásnak változatlan menete és üteme esetén, a munkaidőnek átlagosan — nettó eredményként — 30 perces csökkenése a jelenleginél néhány százalékkal több ipari munkaalkalmat jelentene. Ez távolról sem egyértelmű azzal, hogy ugyanilyen arányban emelkednék a vállalkozásnak munkabérbőlsége, mert az órabér szerint díjazott munkások bére a munkaidővel együtt csökkennék. Az ipari termelés munkabérbőlségének változat-

lansága mellett, a munkásság globális bérjövédeme a jelenleginél több munkásháztartás között oszlanék meg.

Az ismertetett módszereknek és a szociálpolitikai technika ismeretes sorozatos eljárásainak alkalmazása a magyar munkapiac zavarainak a gazdasági szerkezetben rejlő okait részben semlegesítené. A munkapiacnak idényszerű válságait külföldön» pl. Olaszországban, az országos évi közmunkaprogrammokkal ellensúlyozzák. A közmunkaügyi miniszter az összes közületek (községek, vármegyék, állam) közmunkatervét szerves összhangba hozza és az egységes terv országos végrehajtásának ütemét a különböző vidékek munkapiaci viszonyainak megfelelően szabályozza, a hitelkereteken belül megadható ellátmányoknak megszorító vagy bőkezű folyósításával. Az állam tehát a nép foglalkoztatásának ütőerén tartja kezét és stimuláló beavatkozással kiegyensúlyozza a nép kereseti viszonyainak alakulását. Boldog Itália és boldog ország, ahol a nemzet érintetlen teste önmagából kitermelheti a nemzet tagjainak vitalitását bénító kórok ellenmérgét. Ahol azonban egy nemzetcsont várja, érleli kiteljesedésének korát, az állam akaratelhatározása csillapítólag csak a nép szenvedéseinek másodlagos okaira hathat, — gyötrelmei alapokának kárhuzatos hatóerejét csak a történelmi változások ereje semmisítheti meg.

A munkaidő szabályozása

A tél elején elhatalmasodó ipari munkahiány leküzdése céljából megindított kormányzati akció első etapja a munkahiányos bántalmakban szenvedő ipari munkavállalók érdekképviseleteinek konzultálása volt a kormányzat részéről. A szakszervezeti világ képviselői — az erőteljesen érvényesülő ideologikus ellentétek mellett — teljes összhangban juttatták az ankétet vezető kormányelnök előtt kifejezésre elvi álláspontjukat, amely szerint a munkaalkalmak produktív szaporítását célzó kormányzati gazdaságpolitika mellett, a munkahiány mérséklése a 8 órás munkanap elvének érvényesítésétől, a munkahiányosok nélkülözéseinek enyhítése pedig a munkahiány esetére szóló biztosítás megvalósításától remélhető. Ennek a teljes összhangban érvényesülő munkavállalói álláspontnak eredménye, hogy a kormányzat megfontolás tárgyává tette az ipari munkaidőnek törvényi szabályozását.

Mínthogy a munkaidő problémája mélyrehatóan érinti az ipari termelést, és mint szociálpolitikai követelmény csak a gazdaságpolitikai tényekkel számolva valósítható meg, a népjóléti és a kereskedelemügyi kormányzat külön-külön a munkaadó és munkavállalói érdekképviseletek előtt felvetette a kérdés szabá-

lyozásának előkészítésénél szakszerűen tisztázandó gazdasági és szociálpolitikai problémákat. A kérdés jelenleg a munkaadók és a szakszervezetek világában egyaránt beható vizsgálat tárgya, miért is e sorok írója — mint aki minisztere részéről azt a megtisztelő megbízatást kapta, hogy előkészítse a munkaidő szabályozásáról szóló előadói tervezetet — időszerűtlennek tartja, hogy a kérdés tisztázásának jelenlegi stádiumában elvi álláspontot hangoztasson a szóbanlevő kérdésben még akkor is, ha a kérdés tanulmányozói közül többen nem mondanak le arról, hogy a közvéleményt kritikai megnyilatkozásaikkal befolyásolják. Meggyőződésünk, hogy nincsen a szociálpolitikának annyira kényes, sokoldalú és rendkívül óvatos eljárást igénylő problémája, mint a munkaidőnek törvényi szabályozása. Az adott súlyos gazdasági viszonyok mellett különösen fontos, hogy ennél a szabályozásnál minden hangulatkeltéstől, emócióktól és pártpolitikai megfontolásoktól függetlenül, a tárgyilagossággal felismert és szakértelemmel munkált közérdek érvényesüljön. *Nem tekinthető szakszerű megnyilatkozásnak minden olyan állásfoglalás, mely a 8 órás munkaidő dogmájának maradéktalan érvényesülését követeli, vagy ab ovo visszautasítja a munkaidő törvényi szabályozásának gondolatát.* Az objektív kutatással felismert valóság teljes megoldásokat, szociálpolitikai abszolútumokat nem ismer. Az elméleti és gyakorlati kutatások ennél a kérdésnél eredményként megállapítják, hogy a 8 órás munkaidő elve dogmatikus merevséggel csak akkor lenne érvényesíthető a termelés érdekének sérelme nélkül, ha minden iparágban és vállalatban azonos lenne *a gazdasági értelemben vett optimális munkaidő* és ez napi 8 munkaidőóra felelne meg. Az a munkaidő azonban, mely mellett a gyártmányegységet a legalacsonyabb munkaköltség terheli, minden iparban és vállalatban különböző a szerint, hogy az illető gazdasági egység keretében minő szerepet tölt be az embertényező. Ennek a felismerése merev, általánosító megoldást már eleve kizár és nem áll módunkban ezen az álláspontunkon még akkor sem változtatni, ha ezzel kitesszük magunkat annak, hogy egyesek véleménye szerint egyik vagy másik gazdasági érdekképviselet vezetőinek fűtyszavára táncolunk. Az igazság szolgálója nem ér rá táncolni, mert aki a különösen korunkban oly nehezen felismerhető igazságot fanatikusan kutatja, fűttyre se nem figyel, se nem táncol. De amennyire elismerjük, minden fűtyszóra való tekintet nélkül, hogy a gazdasági adottságok a munkaidő merev szabályozását eleve kizárják, annyira helyes szociálpolitikai követelményként ismerjük le a munkaidőnek az államrezón, az általános szociálpolitikai, kulturális és családpolitikai szempontból kívánatos szabályozását, megállapítván — kellő rugal-

mással — azt a maximális munkaidőt, amelynek tartamára az ember a termelés céljaira lefoglalható. Ez a szociálpolitikai és társadalomegészségi maximális munkanap azonban tartósan a termelés, tehát minden szociálpolitikai intézmény előfeltétele nélkül csak akkor valósítható meg, ha benne a termelésnek és az embervédelemnek parancsoló követelményei egészséges összhangban érvényesülnek. A kormányzat által kibocsátott alábbi kérdőív alapján megindult kutatások fogják kimunkálni azt az észszerű megoldást, amely talán nem fogja száz százalékgig kiérdemelni az egyoldalú érdekek képviselőinek elismerését, de tartósan munkálni fogja mindannyiunk erőfeszítésének célját, a közösség érdekét.

*A m. kir. népjóléti és munkaügyi kormányzat
kérdőpontjai:*

I.

Kérdések a munkavállalói érdekeltséghez:

A) Elvi kérdések:

1. Elismeri-e a munkavállalói érdekeltség, hogy az adott munkapiaci viszonyok mellett, amikor esetleges bérharcoknak kimenetele igen problematikus, a munkaidő korlátozásával:

a) az órabérben részesülő munkásság keresete a munkaidő rövidülésének arányában csökken;

b) általában csökken az akkordbérben részesülő munkásság keresete is, mert a munkaütemre és munka intenzitására a munkaidő csökkentése előnyösen csak hosszabb idő után hat, átmenetileg az alacsonyabb kereset rontja az élelmezést, ami ellensúlyozza a hosszabb pihenési időszakoknak a munkateljesítményre előnyösen ható következményeit;

c) különösen csökken az automatikus és részben automatikus gépeknél alkalmazott akkordbérben részesülő munkásság keresete, mert ennél a kategóriánál a munkaütemet nem az ember-tényező, hanem a gép állapítja meg;

d) a munkaviszonyban álló munkásság életszínvonala változatlan egységbérek mellett csökkenni fog?

2. Nem tart-e a munkavállalói érdekeltség attól, hogy azokban az üzemekben, melyeknek termelői kapacitását most is teljesen kihasználják és amelyek túlnyomórésztben automatikus gépekkel dolgoznak, a munkaidő korlátozása esetén a gyártmány-mennyiség csökkenése csak újabb munkagépek beállításával akadályozható meg, ami üzembővítést, az álló tőkének fejlesztését igényli? Vajjon, ha ez esetben, adott hitelfeltételek mellett, az

üzem bővítése nem bizonyul rentábilisnak, a vállalkozót nem készíti-e a produkció csökkentésére, ha pedig alacsonyabb produkció mellett a gyártás nem rentábilis, a vállalkozó nem fogja-e a gyártás felhagyását, vagy további redukcióját elhatározni?

3. Mi az álláspontja a munkavállalói érdekeltségnek:

a) tegye-e lehetővé a készülő jogszabály, hogy kollektív vagy egyéni munkaszerződések rendelkezései a törvény intézkedéseitől eltérő módon szabályozzák a munkaidőt?

b) a reálbéreknek várható süllyedése miatt a büntető szankciók terheljék-e a munkavállalókat is?

4. A munkavállalói érdekeltség miért követeli a 8 órás munkaidővel egyidejűleg az akkordbér megszüntetését, mikor — adott munkapiaci viszonyok mellett — egyedül az utóbbi teheti lehetővé nem automatikus gépeknél a régi kereset megközelítését?

5. Elismeri-e a munkavállalói érdekeltség, hogy a munkaidő csökkenése csak akkor sürgeti és idézi elő az üzemtechnikai fejlődést, ha az új gépi berendezések megfelelő hitelfeltételek mellett történhetnek?

6. Vannak-e és minő nehézségek a 8 órás ipari munkanap kötelező megvalósítása ellen?

7. Minő arányban terhelik a szakszervezeti munkásság keresetét a munkahiányosok segélyezése címén kirótt járulékok?

β) T é n y k é r d é s e k .

1. Milyen munkaidőviszonyok érvényesülnek az egyes iparágakban (ideértve a közép- és kisipart) a munkásság óránként, illetve naponként és hetenként *való* foglalkoztatása szempontjából?

2. A foglalkoztatott munkásság óraszám szerint való megoszlásában az 1928 októberi adatszolgáltatás óta minő lényeges eltolódások mutatkoznak?

II.

Kérdések a munkaadói érdekeltséghez:

A) E l v i k é r d é s e k :

1. Elismeri-e a munkaadók érdekeltsége, hogy rövidebb munkaidő mellett:

- a) a munka kvalitása emelkedik,
- b) a munka intenzitása fokozódik,
- c) az óránkénti átlagos munkaproduktivitás emelkedik,
- d) fáradság okán jelentkező géprongálás és anyagpazarlás csökken,

e) a balesetek gyakorisága és ennek arányában a báleseti teher csökken,

f) az üzemi munkaidő a csapatbeosztások változtatásával emelkedhet, tehát a gépi berendezés kihasználása fokozható,

g) az üzemi munkaidő és az effektív munkaidő aránya javul?

2. Elismeri-e a munkaadói érdekeltség, hogy az optimális munkaidő kutatásánál nemcsak arra kell tekintettel lennünk, hogy miként alakul a gyártmányegységre eső munkaköltség, hanem, hogy az embertényező költsége és produktív munkájának hozzávéka milyen arányban alakul; továbbá, milyen arány jelentkezik az átlagos termelői és fogyasztói életszak között?

3. Elismeri-e a munkaadói érdekeltség, hogy az egészségi szempontból maximális munkaidőn túl végzett munka terhet hárít a közületre, mely visszahárul az iparra is?

4. Vannak-e és minő nehézségek a 8 órás ipari munkanap kötelező megvalósítása ellen?

B) T é n y k é r d é s e k :

1. Van-e akadályja folytonos üzemeknél, jelesül a vegyészeti iparban két 12 órás műszak helyett, három 8 órás műszakot bevezetni, vagy 12-13 órás munkaidő helyett, két 6, vagy 7 órás műszakot alkalmazni?

2. Van-e akadályja a jelenlegi két heti csapatváltás helyett négy heti csapatváltást bevezetni?

3. A bérfizetés módja tekintetében milyen irányzat érvényesül; miként oszlik meg iparáganként az idő-, darab- és akkordbérben részesülő munkavállalók száma?

4. Különböző iparágakban a termelési kapacitásnak hány százaléka van kihasználva, tehát az állótoke fejlesztése nélkül a munkáslétszám hány százalékkal emelhető?

5. A munkaidőviszonyok 1928. november óta lényegesen módosultak-e?

6. Milyen munkaidőviszonyok érvényesülnek az egyes iparágakban (ideértve a közép- és kisipart) a munkásság óránként, illetve naponként és hetenként való foglalkoztatása szempontjából?

A m. kir. kereskedelemügyi kormányzat kérdőpontjai:

1. Mennyiben érintené a nyolcórás munkaidő bevezetése ipari termelésünket:

a) a termelés mennyisége szempontjából,

b) a termelési költségek szempontjából,

c) az üzemi bővítések és az ezekhez szükséges tőkebefektetések szempontjából,

d) a munkásszükséglet szempontjából?

2. A nyolcórás munkaidő bevezetése azonos gazdasági kihatással volna-e az összes iparokra?

3. Amennyiben a nyolcórás munkaidő bevezetése az egyes iparágaknál más gazdasági kihatással bírna, indokolt-e bevezetésének időpontja tekintetében az egyes iparok között különbséget tenni?

4. Gazdasági szempontokból és a munkásokban előálló szükséglet szempontjából indokolt volna-e a nyolcórás munkaidő fokozatos bevezetése az egyes iparágak különleges helyzetének figyelembevételével és ha igen, mennyiben lenne a leghosszabb idő megállapítandó, amelyen belül a nyolcórás idő az összes iparokban bevezethető lenne?

5. Ajánlatos volna-e mostani hosszabb munkaidőket lépcsőzetesen leszállítani napi nyolc órára?

6. Ha akár a 4., akár az 5. pont szerint átmenet állapítatik meg, kívánatos volna-e azonnali hatálybalépés mellett az átmeneti időre azonnal az összes iparokra egy a nyolc óránál magasabb napi munkaidő megállapítása és ha igen, mennyi legyen ez a munkaidő?